

De homeopathie of Dr. S. Hahnemann's geneeswijze / [Samuel Hahnemann].

Contributors

Hahnemann, Samuel, 1755-1843.

Publication/Creation

Dordrecht : F. Boekee, 1833.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hb7brhej>

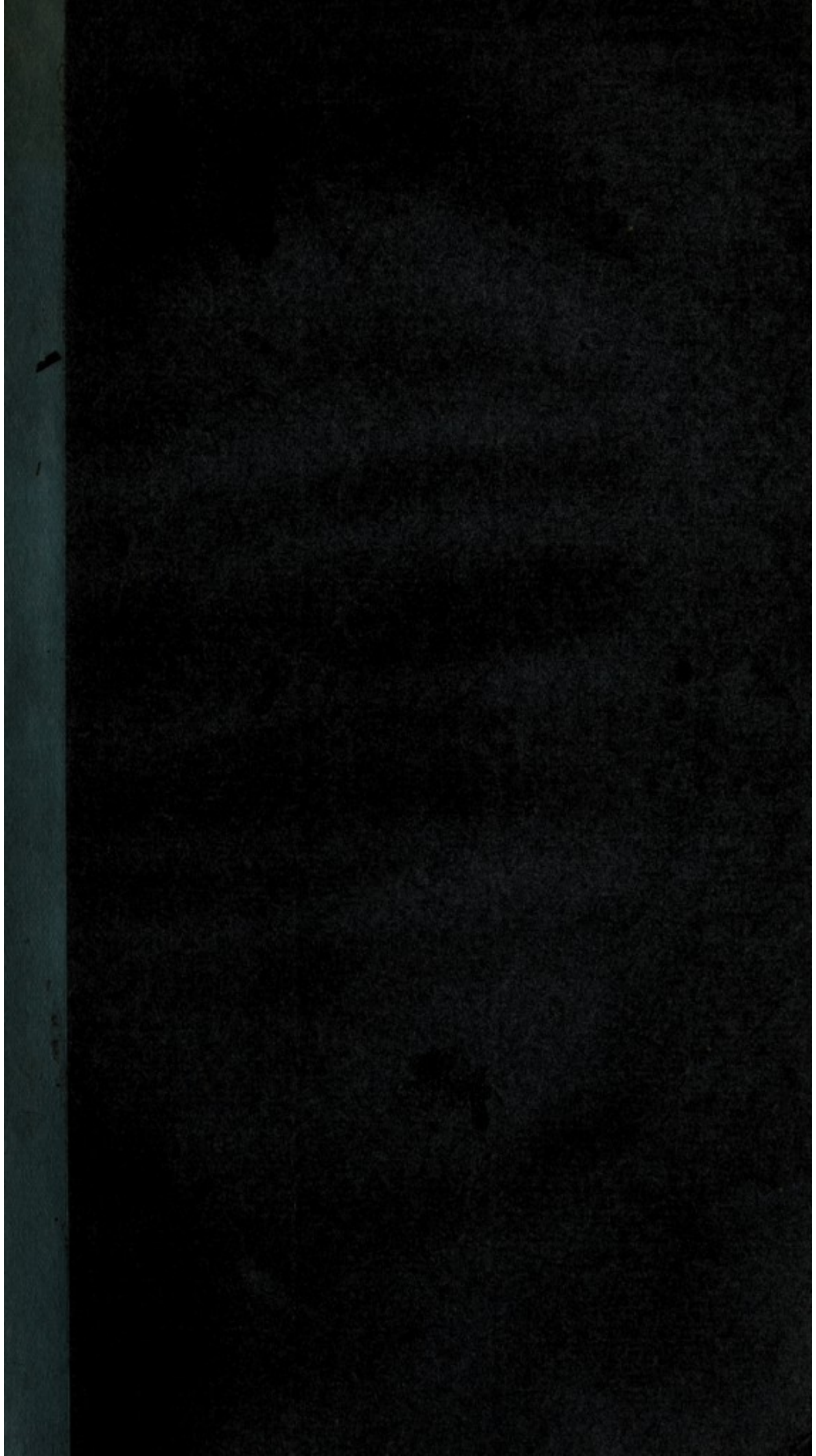
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

W. 6. 233

A xxxiii.t

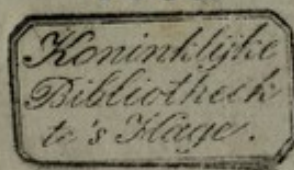
27, 221 / B

DE
HOMEOPATHIE,
OF
Dr. SAMUEL HAHNEMANN'S
GENEESWIJZE.

Onderzoekt alle dingen, en behoudt
het goede.

TE DORDRECHT,
BIJ F. BOEKEE.
1833.

HOMEROPATHY

DR. SAMUEL HARRINGTON

CHICHESTER.

Printed by J. G. & Co.,
the City.

THE HARRINGTON
BY E. B. BAKER

1888

VOOR- EN NAREDE.

Er zijn in het algemeen twee wijzen om tot de kennis der waarheid te geraken, welke, van twee verschillende standpunten uitgaande, tot hetzelfde doel geleiden, namelijk: die der bespiegeling en die der ervaring; gene, die van het eerste principe uitgaande, door deductiën de enkele waarheden uit dat eerste principe afleidt; deze, die door inductiën de bijzondere waarheden zoekt te vereenigen, en daardoor het grondbeginsel der kennis tracht te bereiken. Daar, onzes erachtens, deze beide wijzen om tot kennis te geraken op de natuur gegrond zijn, en op eeuwige algemeene wetten berusten, waarvan geene op zich zelve alleen, maar slechts met en door de andere eigenlijk realiteit heeft; zoo kan, voornamelijk in de geneeskunst, eene met het reële leven zich bemoeijende wetenschap, noch de eene, noch de andere wijze, wanneer zij

op zich zelve bestaan wil, de waarheid bereiken, maar slechts beide in vereeniging kunnen dit. Want het is uitgemaakt zeker, dat geene bespiegeling zonder ervaring mogelijk is, daar immers bespiegeling reeds een voorwerp vordert, dat bespiegeld wordt, en dat geene ervaring zonder bespiegeling denkbaar is, wyl elke, ook nog zoo eenvoudige zinnelijke beschouwing, in de beschouwing zelve den laagsten trap van bespiegeling bekleedt; zelfs het kind, wanneer het zinnelijke voorwerpen opvat, combineert dezelve en vergelijkt dezelve bespiegelende. Zoodra dus in de geneeskunde de bespiegeling of de ervaring eenzijdig optreedt, en zich alleen wil doen gelden, is de dwaalweg reeds aangewezen, welke onmisbaar tot nadeel leiden moet, zoo als ons de geschiedenis der geneeskunst en de dagelijksche ondervinding duidelijk leeren, en waarvoor de Homeopathie het sprekendst bewijs levert.

Alleen door eene uit de natuur der dingen verkregene, zuivere, volkomene overtuiging, uitgaande van de algemeen erkende algemeene levenswetten; door te trachten door bespiegeling de noodwendigheid der bijzondere levenswetten uit de algemeene af te leiden en te grondvesten; door, de ondervinding raadplegende, datgene zamen te voegen, wat 2000 jaren ons aanwezentlijke kennis in de geneeskunst gegeven heb-

hebben, en dan daaruit de algemeene levenswetten te leeren kennen — om zoo van beide wegen ter kennisse gebruik makende, de waarheid in het midden te treffen — alleen door zóó gegrond te zijn, kan een wetenschappelijk systema der geneeskunde wezentlijke waarae hebben. Heeft dit nu de Homeopathie gedaan?

Waarlijk in de geneeskunde is lang genoeg met het afzonderlijke der ziekten en de geneesmiddelen voor dezelve een nutteloos, ja, wanneer wij er het verzuim van alle hooger inzicht bij in aanmerking nemen, ijdel spel gedreven geworden, hetwelk in de nieuwere tijden — in Duitschland namelijk — des te meer het geval geworden is, naarmate men meende, de wetenschap te bevorderen, wanneer men zonder acht te slaan op de hoogere betrekking van het enkele tot het geheel, slechts de enkele verschijnselen, wier getal oneindig kan zijn, met eenen willekeurigen naam bestempelde, en er receptformulen voor gaf, zoo dat het nu eindelijk wel eens tijd kon zijn, om uit de massa van sedert 2000 jaren verzamelde empyrische kennis der krankheden, een consequent wetenschappelijk-medicinaal systema te vormen. Wanneer andere natuurwetenschappen, b. v. de chemie, als van lateren oorsprong, nog geheel in het onderzoeken en het bepalen der enkele deelen

leven, en deze laatste eerst nu door de erkenning der stochiometrische wetten het eerste wetenschappelijke rustpunt bekomen heeft, waaraan, als aan de kern des kristals, het geheel zich organisch vormen kan; zoo heeft de geneeskunst boven deze dit vooruit, dat reeds sedert Hippocrates het enkele verzameld, en door alle latere tijden heen onderzocht geworden is, zoodat zij dus slechts de juiste kennis der algemeene levenswetten in het algemeen, en van derzelver identiteit in de gezondheid en in ziekte, noodig heeft, om al deze bijzondere verschijnselen tot algemeene wetten terug te brengen. Doch dit is geene geringe arbeid.

Elk wetenschappelijk systema, in welk vak ook, kan echter slechts ontstaan, wanneer de algemeene wetten des levens, in eene bepaalde sfeer van hetzelfde uit het hoofdgrondbeginsel der kennis ontwikkeld, ontleend en in alle enkele verschijnselen aangewezen worden. Zoo is het in de godgeleerdheid, in de regtsgeleerdheid, in de staatkunde, in de psychologie, in de physiologie, wanneer deze wetenschappen als levendige wetenschappen, en niet als doode dogmata verschijnen zullen; en zoo ook in de geneeskunde, zij moge als pathologie, als het ware physiologie der krankheden, of als therapie, dat is als leer van derzelver genezing aangexien worden. Beantwoordt

woordt nu de theorie der Homeopathie in alle opzigten aan deze vereischten?

*De verscheidenaardigste geneeswijzen, geneesstelsels, of welken naam men er ook aan geven wil, zijn in den loop van 2000 jaren ontstaan en ondergegaan, andere op hunne puinhoopen gegrond en bevestigd geworden, doch ook weer verdwenen; maar geene heeft die omwenteling in de geneeskunst voortgebracht of kan dezelve voortbrengen, die de Homeopathie voortgebracht heeft en nog be-
looft voort te zullen brengen; geene kan met zoo veel enthousiasmus door een groot gedeelte der ongeneeskundigen hier en daar, en in zoo korten tijd bijna in alle landen van Europa opgenomen geworden zijn; geene zoo veel tegenspraak van een deel des geneeskundigen publieks gehad hebben, als deze. Ja, al het nieuwe vindt tegenspraak, wanneer men zich niet uit ervaring van de groote voorregten deszelfs overtuigd heeft; en, ook zelfs dan nog dikwerf, omdat de mensch liever het oude en gemakkelijke spoor der gewoonte volgt, dan nieuwe wegen te betreden; maar alle sedert vele eeuwen gemaakte en voor goed beproefde en opgegevene ervaringen worden nu door de theorie der Homeopathie nutteloos, alle sedert eeuwen tot nu toe ontdekte medicamenten en preparaten ten beste der jamathologie zijn nu overbodig. Gansche ge-*

slachten en volken van de verschillendste landen werden door de middelen, volgens de tot hiertoe gebruikelijke geneeswijzen aangewend, van hunne ligchamelijke smarten verlost, van de grootste abnormiteiten hunner ligchamen met het beste gevolg bevrijd, en den stervenden zelfs zijn verscheiden verligt, en nu, nu was misschien ééne eenige goed ingerigte homeopathische apotheek (naar de naauwkeurigste berekeningen) in staat gansch Europa van medicamenten te voorzien.

Wie heeft nu gelijk, de oudere scholen of de nieuwe theorie, waarheen zal men zich wenden, of welke zal men verder beoefenen? Duizenden zeggen nu reeds in den korten tijd van haar bestaan (en hetgeen niet te verhelten is, waarlijk geene onbeschaafden): «Ik heb mijn leven alleen aan de Homeopathie te danken, door de oude theoriën zou ik opgeofferd geworden zijn.» Gewigtige woorden, door vele zeer wetenschappelijk geleerde mannen uitgesproken. — Daar waar zij het hoofd tracht op te steken moeten bange twijfelingen ontstaan bij den jongen arts, die, naauwelijks in eene school ingewijd, eene nieuwe met de pas door hem geleerde in de hevigste tegenspraak staande, door honderden misschien, welke er geloof aan slaan, te baat nemen — en er wezentlijk heul en baat bij vinden ziet!

Het

Het schijnt er in der daad slecht uit te zullen gaan zien met de geneeskunst in verschillende landen; en, waarvan ook reeds voldoende bewijzen voorhanden zijn, een treurige toestand schijnt voor menigen arts te zullen ontstaan.

De geneeskunst is maar een enkele tak der menschelijke kennis; zij moet dus met de algemeene vordering van den menschelijken geest en met den tijd mede gaan. Zouden de tegenwoordige groote gebeurtenissen van Europa ook in de hervorming der geneeskunst gereflecteerd worden? Zagen wij niet in de 16de eeuw, met de verschijning van den grooten Paracelsus, gelijktijdig de hervorming in de godsdienst, in de staatkunde, in de kunsten? Valt het Brownsche stelsel niet te gelijk in met de Fransche revolutie, en is het met deze niet misschien uit denzelfden diepen grond voortgekomen? Karakterizeert misschien de Homeopathie — in Duitschland, hare geboorteplaats en zetel — in de pogingen harer vereerders, den tegenwoordigen, beduidensvollen tijdgeest van Duitschland, van Duitschland, dat eenen hevig bewogenen tijd te gemoet schijnt te treden, en in allen gevalle op het punt staan kan van groote gebeurtenissen te zien?

Niet zonder waarschijnlijkheid kan men als zeker vaststellen, dat in korten tijd

over gansch Duitschland, waar zoo ligt al het nieuwe en vreemde ingang vindt, de Homeopathie zich verbreiden, en, al is het dan ook niet door allen uit innerlijke overtuiging, uitgeoefend worden zal. Dagelijks spreken de waarheidlievende bladen voor hare verdere verbreiding, en de tijdgeest, die zich daar ten opzigte van alle oude vormen verandert, is borg voor deze verbreiding, en belooft geene tegenstrevers meer. Welke gevolgen zal dit nu voor de medicinale wetenschap hebben?

Daar ik vernam, dat de Homeopathie hier in Holland weinig of gedeeltelijk in het geheel niet in haar wezen bekend is, zoo hield ik het voor niet onbelangrijk, over een zoo gewichtig onderwerp eenige inlichtingen in een openbaar letterkundig blad te leveren; doch spoedig zag ik, dat, al roerde ik de hoofdpunten ook slechts even aan, het geheel echter voor een tijdschrift te uitgebreid werd, en daarom besloot ik, met toevoeging van eenige verhandelingen over bijzondere takken der Homeopathie, die met de bestaande stelsels in volkomen tegenspraak staan, al de hoofdpunten derzelve geheel naakt en zonder eenig oordeel of kritiek — eenige aanmerkingen niet mede gerekend — in eene brochure te leveren. Zóó zijn deze bladen ontstaan, die geene aanspraak maken op letterkundige waarde,

de, maar alleen strekken moeten om de homeopathische geneeswijze zuiver, zoo als zij is, geleërd en gebruikt wordt, met weinige woorden te schetsen. Mijn persoonlijk gevoelen over de waarde en het gewigt van dezelve in het algemeen, benevens eene grondiger blootlegging der geneeswijze zelve geef ik welligt nog eens bij eene nadere gelegenheid.

Ik eindig deze regels met den innigen wensch, dat, onder de bescherming van den wijssten, door zijn volk hartelijk beminden en vereerden, door buitenlanders niet dan met hoogachting genoemden Koning, het streven van Neêrlands hoopvolle jongelingschap, die de grootste geneesheeren van alle eeuwen als hare voorvaders aanwijzen kan, ook in de geneeskunst steeds diepere wortels schieten zal, om de looze korrels behoorlijk te leeren onderscheiden van het goede dikwijls onoogelijke zaad, dat, hoe onoogelijk ook, echter rijke vruchten belooft, wanneer het slechts behoorlijk geschift uitgestrooid wordt, en de uiterlijke omstandigheden de ontwikkeling maar eenigzins begunstigen.

Met regt mag men verwachten van eene jongelingschap, die zich de bewondering van alle landen verworven heeft, door voor vrijheid en onafhankelijkheid haar bloed en leven veil te hebben, dat zij steeds streven zal naar eene redelijke vrijheid en onafhankelijkheid in
de

de wetenschappen, voornamelijk in de geneeskunst; naar eene vrijheid op degelijke wetenschappelijke gronden rustende, die niet blindelings aan grove, geesteloze empyriën de behulpzame hand bieden zal.

De lezer neme het aangeboden gunstig aan, en verschoone het gebrekkige om der bedoeling wille en om de duisterheid der stoffe.

Geschreven te 's Gravenhage, Mei 1833.

DE SCHRIJVER.

IËTS OVER DE HOMEOPATHIE.

Het is steeds het lot der geneeskunst geweest, van haar ontstaan af, tot op de jongste tijden toe, nu eens zoo dan weer anders herschapen te worden, naar mate van de persoonlijke wijze van zien van enkele in deze kunst bijzonder uitstekende mannen. Op deze wijze ontstonden voor en na eene menigte van grootere en kleinere geneeskundige systemen, van welke echter geen zich lang staande hield in de algemeene uitbreiding, die men er gewoonlijk op toe wilde passen; vele zijn geheel en al verdwenen, andere hebben aanmerkelijke beperkingen ondergaan.

Zoodra men in de geneeskunst den eenigen regten weg, langs welken men met zekerheid hopen mag het gewenschte doel te bereiken — den weg der zuivere waarneming en ondervinding, dien *Hippokrates* ons aanwees — zoodra men dien weg min of meer verliet, en door bovenzinne-

lijke bespiegelingen, datgene meende te kunnen uitvorschen wat slechts eene zuivere en getrouwe waarneming van de natuur en hare wetten leeren kan, kon het niet anders of de gevoelens over de tot genezing van ziekten noodige grondstellingen en vereischten moesten verdeeld zijn. De geneeskunst is als alle natuurlijke wetenschappen eene wetenschap der ervaring; de voorwerpen waarmede zij zich bemoeit, kunnen slechts door waarneming gekend worden, en gevolgelyk mag alleen eene zuivere, en van onbewezene vermoedens vrij gehouden waarneming de grondslag zijn, waarop een in zijne afzonderlijke deelen zamenhangend systema der geneeskunst zich verheffen kan, zonder gevaar te loopen van eenmaal in te storten.

Van deze waarheid innig overtuigd, werd Dr. *Samuel Hahnemann* de stichter van eene geneeswijze alleen uit getrouwe waarneming ontstaan, en op zuivere ondervinding gegrond: de *Homeopathie*, namelijk. De grondregels dezer geneeswijze zijn van dien aard, dat zij eene onbegrensde uitbreiding gedoogen, zonder er in het minste door benadeeld te worden, en dat alle de nog te doene ervaringen in dezelve in bestendige overeenstemming met deze grondstellingen kunnen gebragt worden. Steller dezès heeft de gelegenheid gehad in den korten tijd van 10 à 12 maanden ongeveer 2000 personen uit alle standen met een bestendig goed gevolg te zien behandelen door een' eenig', reeds bejaard, homeopathisch geneesheer, die in zijne vroegere jaren niet gepraktizeerd had

had (*), en hij durft zich in dit opzicht vleijen grondig bekend te zijn met deze geneeswijze, en ofschoon hij zich geenszins eene zuivere innerlijke overtuiging van de Homeopathie heeft kunnen verschaffen, en in dit opzicht nog lang onder de twijfelaars kan behooren, zoo heeft hij toch in de volgende regelen getracht de homeopathische wijze van zien en hare grondregels met juistheid mede te deelen.

Reeds in 1796 gaf Dr. *Hahnemann* het eerste be-

(*) Men zal veelligt niet begrijpen kunnen hoe het mogelijk is, dat één persoon in zulk een' korten tijd, zulk een aantal patienten behandelen kan; wanneer men echter weet, dat de homeopathische arts, in de gewone ongesteldheden, op zijn hoogst alle 6 of 8 dagen slechts één middel gebruikt, en daarmede gewoonlijk de genezing bewerkt; in andere gevallen (namelijk aan chronische ziekten lijdenden) om de 4 of 6 weken een poeijertje geeft, van twee of drie grein melksuiker en een deciljoenste deel van een grein medicijn (b. v. *carbo vegetabilis*) dan zal men begrijpen kunnen, dat men op deze wijze een overgroot getal patienten kan behandelen; hierbij komt nog dat, zelfs bij de hevigste gevallen, wanneer goede berigten gegeven worden, het persoonlijk bezoek van den arts niet vereischt wordt. Zelfs bij de *croup* is het niet volstrekt noodzakelijk het kind te bezoeken. — Zoo even heb ik dien aangaande eene aankondiging in de *Augsburger Zeitung* gelezen van tabellen ter opgave van ziektegevallen, waarin men dan alleen de symptomes in te vullen heeft en dezelve zoo aan den homeopathischen arts zendt.

berigt van zijne nieuwe geneeswijze, onder den titel van: *Versuch über ein neues Princip zur Auffindung der Heilkräfte der Arzneisubstanzen* u. s. w.; in 1810 gaf hij eene volledige inhoud der grondregels daarvan, onder den titel van: *Organon der rationellen Heilkunst*; dat sedert dien tijd den 4den druk beleefd heeft, en voor zoo ver ik weet in bijna alle europesche talen overgebracht is. In het nederduitsch is het bij gebr. *Diederichs* te *Amsterdam* uitgekomen (*).

De

(*) Wat Hofraad, Dr. *Samuel Hahnemann*, diep in de 70 jaren oud, in *Anhalt Köthen* wonende, als chymist, als natuuronderzoeker, als denkend en waarnemend arts sedert 1779, dus in ruim 50 jaren, voortreffelijks en groots geleverd heeft, daarvan getuigen zijne werken. Van zijne hand verscheen een zestigtal grootere en kleinere oorspronkelijke werken, een dertigtal vertalingen, omwerkingen en ophelderingen van Engelsche, Fransche, Italiaansche en Latijnsche werken, waardoor hij zich in geleerde wereld eenen aanzienlijken naam gemaakt heeft. Van daar dat ook eenige zijner schriften in onderscheidene talen, zoo als in het Hongaarsch, Deensch, Russisch, Italiaansch, Fransch en Latijn vertaald geworden zijn. Een practiserend doctor, die zich te Pavia onder de beroemde mannen *J. P. Frank* en *Scarpa* gevormd heeft, en, na 39 jaren de geneeskunst uitgeoefend te hebben, homeopaath geworden is, Dr. *de Oratiis*, noemt den ontwerper der homeopathische geneeswetten, den tweeden Heiland der wereld. In Italië vooral, heeft zij veel bijval gevonden, zoo dat daar meest alle hof- en lijfartsen homeopathen zijn. *Hahnemann* droeg zijne leer

het

De hoofdgrondslag der homeopathische geneeswijze is de kennis van de zuivere en eigendommelijke werkingen der geneesmiddelen; zij wijkt zoo in het oog loopend, van de tot nu toe gewone stelsels, af, als nog geene gedaan heeft; en ofschoon zij, wat de gewone pathologie aangaat, in de meeste punten met de overige theoriën overeenstemt, zoo zijn toch de weg langs welken zij zich de kennis van de werkingen der artsenijen verschaft, en de grondregels waarnaar zij de artsenij tot genezing aanwendt, geheel en al nieuw, en van de tot nu toe gevormde begrippen over deze punten zeer verschillend. De meeste aanleiding tot tegenwerping hebben echter ongetwijfeld de kleine giften der homeopathische geneesmiddelen gegeven. En wel niet ten onregte heeft men deswegens bedenkingen geopperd.

Nooit

het eerst voor te *Leipzig*, in 1810 of 11, aan een zeer gering getal toehoorders. Gelijk *Luther*, als een Augustijner monnik, door de Roomschegezinden uitgelacht en bespot werd, zoo ging het *Hahnemann* eveneens met de *Leipziger* artsen, die hem in den beginne voor een' dweeper of zot versleten en weinig acht sloegen op zijn gesnap. Maar toen zijne nieuwe leer zich verbreidde, en de huisdokters hunne beste klanten verloren, spanden de *Leipziger* artsen en apothekers te zamen, om dat hij zelf *dispenseerde* — hetgeen ook nu nog alle homeopathische artsen doen — en verdreven hem uit *Leipzig*. Hij begaf zich naar *Köthen*, waar hij nog woont en in den ruimsten zin des woords de bescherming van den verst geniet.

Nooit heeft eene geneesmethode — namelijk in Duitschland, hare geboorteplaats — van den eenen kant zoo vele uitstekende deelnemers onder een groot gedeelte der ongeneeskundige menigte, van den anderen kant eenen zoo hevigen tegenstand van de zijde der geneeskundigen gehad, als juist de Homeopathie. Desnietteenstaande heeft zij nu reeds talrijke aanhangers gevonden onder de voornaamste geneesheeren van Duitschland en andere landen van Europa, en wordt door deze met ijver uitgeoefend; zelfs als artikel van literatuur is zij, sedert eenigen tijd, aanmerkelijk in uitbreiding toegenomen. Zoo verschijnen er in Duitschland verscheidene eigene tijdschriften voor dezelve, zelfs in fransche medicinale journalen vind ik in de laatste tijden meermaals aankondigingen van homeopathische werken, en een fransch geneesheer, *von Brunnow*, wordt door de Homeopathen dikwerf met lof vermeld; in alle andere nieuwe, duitche, medicinale bladen wordt min of meer plaats aan dezelve ingeruimd.

Het woord *Homeopathie* zelf — de naam der geneeswijze, die aan Dr. *Hahnemann* haar bestaan te danken heeft — is uit de twee grieksche woorden ὁμοιον (gelijk, overeenkomend) en παθος (lijden, ziekte) gevormd, en beteekent dus de aard en wijze hoe naar deze methode ziekten genezen worden, door tot dit einde geneesmiddelen aan te wenden, die bij *gezonde* personen eene ongesteldheid te weeg brengen, welke met de te genezene in uiterlijke kenteekens zeer gelijkvormig is,

vol-

volgens den, door de ondervinding geleerden, regel, dat, wanneer bij eene reeds bestaande ongesteldheid eene andere komt, die daarmede geheel gelijk is, maar iets sterker dan de eerste, deze dan duurzaam en regtstreeks genezen wordt. Zulk eene genezing noemt men de homeopathische (*).

Zij heeft haar ontstaan te danken aan eene naauwkeurige waarneming der werking van de medicijnen op het menschelijk ligchaam in het algemeen, en op

(*) Het principe dat tot grondslag ligt van de Homeopathie is misschien even gebrekkig als dat van zoo vele andere theoriën, en alle zulke denkbeelden en principen beteekenen eigenlijk, wel beschouwd, niets, wanneer het den sterveling niet vergund is in het binnenste der natuur te zien. Men moet zelf waarnemingen doen, zegt men, ja, maar ook alleen eene lange ervaring kan over de verkregene resultaten oordeelen.

Wanneer enkele waarnemingen, door enkele personen welligt nog gedaan, den maatstaf geven zouden, waarnaar de waarde of onwaarde van eene geneeswijze beoordeeld moest worden, dan zou wel spoedig alle vertrouwen op de oude, zoo wel als op de homeopathische, geneeswijze verloren gaan. Geene geneeswijze ter wereld zal ooit een geneesmiddel hebben tegen de eeuwige wet der natuur, dat het uit aarde geborene deel des menschen tot aarde wederkeeren moet. Slechts eene lange praktische ervaring kan uitspraak doen over de vergelekenen waarde der oude en nieuwe wijze. Geen theoriën over dat gene wat wat men nooit grondig weten zal, maar waarnemingen, vrij van alle vooraf opgevatte meeningen gedaan, moeten voortaan beslissen.

op de ziekten in het bijzonder. Alles wat niet in de natuur bevestigd wordt, wat niet op de ondervinding steunt, maar slechts willekeurig aangenomen en vermoed wordt, verwerpt zij onvoorwaardelijk; zij neemt slechts datgene aan, wat zuivere en zorgvuldig in het werk gestelde waarnemingen als waarachtig bekrachtigd hebben.

Ik zelf leerde dit systema het eerst kennen uit zijn *Organon der rationellen Heilkunst*, en kan niet loochenen, dat daardoor groote twijfel in mij ontstond aangaande de vorige theoriën. Ik zag in, dat, zoo er ooit eene zekere positiviteit in de geneeskunst kan komen, het door het gebruik van zulke eenvoudige middelen mogelijk was. Veel was mij duidelijk, maar de werking van zoo kleine homeopathische doses bij *acute* ziekten wilde er niet bij mij in, ook moet ik bekennen, dat het mij aan moed ontbrak, bij *Pneumonie* de achtste of tiende verdunning der *Pulsatilla* enz. te geven, vreezende dat door verzuim van aderlating — die zich toch altijd zoo oogenschijnlijk heilzaam toont — de dood of ten minste ongeneeslijke chronische kwalen ontstaan konden. De Homeopathen, en zelfs *Hahnemann*, zeggen voortdurend, men moet zich maar door eigene ondervinding overtuigen; ja, ik heb vele honderden homeopathisch zien behandelen, en natuurlijk onder zulk eene groote menigte ook vele zien herstellen, doch misschien alleen maar door de alles vermogende *vis naturae medicatrix*; waren er geene genezen, dan zouden er ook geene nieuwe patienten bij

bij gekomen zijn. Ik heb echter ook dikwerf gelegenheid gevonden mij te overtuigen, dat vaak eene bloote *affectio pectoris* voor *pneumonie*, eene voorbijgaande *catarrhe* voor *angina*, en *langdurige heeschheid* voor *keeltering*, *wormziekte* voor *hersenontsteking* en dergelijke meer verklaard worden, en dat tot roem van den geneesheer en tot troost van den patient, zulke, in de oogen van den leek altijd hoogst gevaarlijke, ziekten, op eene zoo gemakkelijke wijze genezen zijn. Hierop kom ik welligt bij eene andere gelegenheid nog eens terug. Men zal zich op de doelmatigste, voldingendste wijze van de wezentlijke waarde der Homeopathie kunnen overtuigen door een grondig onpartijdig onderzoek, en welligt het best door eene bijzonder daartoe zamengestelde commissie van onderzoek, uit onpartijdige, onbevooroordeelde mannen bestaande, met oogmerk om de geldigheid of ongeldigheid dezer geneeswijze nader te bewijzen en te doorgronden. Zulk eene onderneming was zeker in allen opzichte een wenschenswaardig en loffelijk werk, alhoewel een dergelijk onderzoek met voldoende grondigheid en zekerheid niet gemakkelijk zijn zou, en aan velerlei gebreken onderworpen zijn kon. Bij een vormelijk onderzoek van dien aard schijnt zeker de juiste keus van de zieken van het meeste belang te zijn, daar er bewezen worden moet, dat zieken — niet zoo als soms het geval zijn kan *bij* het gebruik van homeopathische middelen, maar werkelijk *door* derzelver gebruik gezond geworden zijn. Om deze

klip te vermijden, vordert de keus der ziekten, die tot onderzoeksproeven bestemd worden, natuurlijker wijze de grootste voorzigtigheid, en dien ten gevolge moeten van zelf al die ziekten hiervan uitgesloten worden, waarvan bekend is, dat zij zeer dikwerf zonder eenig gebruik van geneesmiddelen genezen, en de keus moet alleen vallen op zulke ziekten, waarvan de ervaring geleerd heeft, dat zij aan zich zelven, dat is aan de geneeskracht der natuur overgelaten, hoogst zelden, ja gewoonlijk in het geheel niet genezen worden, en dan of lang in hunnen oorspronkelijken vorm blijven bestaan, of in andere ziekten overgaan. Zulke ziekten zijn er, zoo als genoeg bekend is, vele, en men zou bij voorkeur daartoe de koude koorts en de schurft als de geschiktste tot deze proeven beschouwen kunnen, omdat beide ziekten niet alleen dikwijls voorkomen, maar ook beiden, door het gebruik der gewone geneesmiddelen, spoedig te genezen zijn, doch aan zich zelven overgelaten, lang voortduren, of zelfs in andere met levensgevaar verbondene overgaan. Ook zou men onder de tot deze proeven bijzonder geschikte de venerische ziekten, met name de primaire vormen derzelve, rekenen kunnen. Een gelukkig gevolg met de koude koorts, de schurft, de venerische kwalen zoude de Homeopathie hare waarde als geneeswijze verzekeren. De schurft zou tot zulk eene proef bijzonder geschikt zijn, daar, naar *Hahnemann's* schurfttheorie, $\frac{7}{8}$ van alle chronische ziekten aan dezelve haar ontstaan verschuldigd zijn. Men zal van zelf be-

begrijpen dat hier alleen de oorspronkelijke en geene ontaarde bedoeld wordt, daar het wel noodig is zich te verzekeren of de homeopathische middelen deze oorspronkelijke schurft genezen kunnen, voor dat men handelt over de genezing der daaruit volgende ziekten.

Overigens behoorde men bij deze proefneming nog wel van een tweede gezichtspunt uit te gaan, namelijk, om de homeopathisch bereide middelen, niet zoo zeer met betrekking tot hunne geneeskracht, als wel alleen tot hunne enkele artsensijkracht te onderzoeken, dat is voor alle dingen te bewijzen, dat de homeopathische medicijnen door hunne buitengewoon groote verdunning, het vermogen, om als medicijn op het organisme te werken, niet verloren hebben, maar nog inderdaad bezitten. Dit bewezen zijnde, is alle verder onderzoek overbodig, om dat dan hunne geneeskracht, in de vereischte gevallen aangewend, niet kan tegengesproken worden, daar zij grootendeels behooren tot die klasse van middelen, die reeds lang als geneesmiddelen bekend zijn.

Proefnemingen van dezen aard zijn even gemakkelijk en eenvoudig als beslissend; men moet er echter twee dingen bij in aanmerking nemen, vooreerst: dat men dezelve doe aan geheel gezonde personen, opdat geene ziekteverschijnselen met artsensijwerking verwisseld worden, dat ligt bij zieken gebeuren kan; en ten tweeden, dat men bij de te onderzoeken medicijn ook eene keus doe, daar niet alle medicijnen in dezelfde mate de eigenschap be-

bezitten, duidelijk bemerkbare, in het oogloopende werkingen op het organisme te veroorzaken, hetwelk toch tot dit oogmerk volstrekt vereischt wordt. Braakmiddelen, afdrijvende middelen konden hiertoe wel het doelmatigste zijn. — *Hahnemann* zegt echter met betrekking tot de kracht en werking der homeopathische middelen: « De kracht van een geneesmiddel wordt door verdunning en wrijving verhoogd; » en verder: « Een homeopathisch geneesmiddel is in staat, om eene hevinger, kunstmatige ziekte voort te brengen, toch telkens overeenkomende met die, welke genezen moet worden. » Hieruit volgt nu, dat een homeopathisch middel een veel grooter werkingsvermogen hebben en uiten moet dan een in de gewone dosis en vorm toegediend. Deze verhoogde kracht der homeopathische middelen roept *Hahnemann*, wel is waar, alleen maar in voor het zieke organisme, in de veronderstelling, dat dit veel geschikter is ter opneming van geneesmiddelen, vooral voor de passende zeer overeenkomstige werking der homeopathische middelen, en daartegen in het geheel geen ontvangbaarheid heeft voor andere bijwerkingen des geneesmiddels. Maar al is het ook waar, dat in het algemeen de ontvangbaarheid voor geneesmiddelen in het zieke organisme grooter dan in het gezonde is, zoo is dit toch eensdeels niet altijd het geval, veelmeer heeft dikwijls het tegendeel plaats; anderdeels is het juist de vraag, of de oneindige verdunning der homeopathische geneesmiddelen ook in verbouding staan met de verhoogde ont-

ontvangbaarheid van het zieke organisme, en waarom juist de verhoogde ontvangbaarheid slechts bij de homeopathische artsensijwerking bestaan zou.

Men ziet hieruit ligt dat *Hahnemann*, door te willen dat de gezegde verhoogde artsensijkracht der homeopathische middelen, slechts bij het kranke organisme bestaat, zich tegen alle tegenwerping heeft willen beveiligen; doch de ervaring weder spreekt deze opvatting volstrekt. Elk geneesmiddel heeft en moet, zal het een geneesmiddel zijn, een zeker en bepaald vermogen om op het organisme en niet alleen op het zieke organisme te werken, hebben, en dit vermogen meer of minder door uitwendige verschijnselen toonen; is dit het geval niet, zoo is men niet gerechtigd eene kracht in het algemeen, nog veel minder eene geneeskracht van zulk een middel aan te nemen. De werking der homeopathisch verdunde geneesmiddelen kan dien ten gevolge slechts in graad van de gewone onderscheiden zijn, en wel zoo, dat de eerste reeds in eene oneindig kleinere, naauwelijks denkbare dosis niet alleen dezelfde werking in het organisme voortbrengen kan als de gewone middelen, maar dat deze werking ook verhoogd, en dus des te merkbaarder zijn moet. De braking verwekkende kracht der *ipecacuenha* en van dergelijke middelen, en de afdrijvende kracht der *jalappe*, der *aloë*, der *senebladen* enz., moet daarom dezen middelen ook in de homeopathische verdunning, eigen blijven, want de kracht wordt door die verdunning immers verhoogd. Is dit nu werkelijk
het

het geval, en zijn er homeopathische geneesmiddelen, welke juist zulke, in het oog loopende verschijnselen ook in het gezonde ligchaam kunnen te weeg brengen, dan is daardoor reeds zoo veel bewezen, als het voorgestelde onderzoek vereischt — en het oogmerk is bereikt. In het tegenovergestelde geval, en voornamelijk dan, wanneer ook door homeopathische middelen ziekten, als de boven aangevoerde, niet te genezen waren, zouden deze proefnemingen op de zekerste en overtuigendste wijze het tegendeel, namelijk de ongeldigheid der homeopathische geneeswijze, en de tot nu toe daarbij plaats gehad hebbende bedriegerij, voldoende bewijzen. *Tempus docebit.*

De eerste aanleiding ter ontdekking dezer geneeswijze was dat *Hahnemann* in het jaar 1790 waarnam, dat kinabast, die hij, om hare werking op het gezonde menschelijke ligchaam te onderzoeken, in volkomen welstand zelf innam, bij hem eene ongesteldheid veroorzaakte, welke volkomen overeenkwam, met die soort van koorts, waarvoor de kinabast een zeker hulpmiddel is. Zulk eene buitengemeene waarneming moest hoogst gewichtig schijnen en tot verdere nasporingen opwekken, daar zij over twee gewichtige punten licht verspreidde, namelijk: hoe de artsenijen de genezing van ziekten bewerken, en hoe men voor alle geneeslijke ziekten de regte, zeker helpende (*specifieke*) geneesmiddelen vinden kan.

Deze beide hoofdstellingen, bij elke nieuwe waarneming als onwrikbaar waar bewezen, vormen —
zeg-

zeggen de Homeopathen — eenen volkomen kring, die, zonder zijne integriteit te benadeelen, vatbaar is voor steeds grootere uitbreiding, en zij brengen de Homeopathie tot eenen trap van zekerheid en juistheid, waartoe de beste artsen van alle tijden te vergeefs getracht hebben de uitoefening der geneeskunst te brengen. Bij de grootste zekerheid voegt de Homeopathie twee voorregten van niet minder gewigt, namelijk van spoediger en met minder bezwaren voor den zieke te genezen dan tot hiertoe mogelijk was; zaken welke door de dagelijksche ondervinding bewezen worden. De hevigste aanvallen van *croup* geneest zij in één à twee uur door één of ten hoogste twee poeijers; vele ouders hebben ook in dit opzigt een onbepaald vertrouwen in de nieuwe geneeswijze; ook moet ik overeenkomstig der waarheid getuigen, dat ik de Homeopathie, aangewend tegen de *croup* bij kinderen, (zoo als van zelf spreekt, zonder bloedzuigers te gebruiken) in niet één geval heb zien mislukken.

De Homeopaath geneest naar symptomen; door symptomen openbaart zich eene ziekte, en ook alleen door de bijzondere symptomen leert men den aard der ziekte kennen. De verschillende verdeling der ziekten in klassen en soorten met bijzondere namen, hebben, wat de genezing aangaat, weinig of geen waarde voor den Homeopaath (*).

De

(*) Maar dit voert den Homeopaath echter dikwerf tot absurditeiten; b. v. *belladonna* verwekt keelpijn, dus is

De naam alleen der ziekte doet bij den homeopathischen arts niets ter zake; zoo hij daarnaar derzelver behandeling bepalen wilde zou hij zeer dwalen, daar de ondervinding leert, dat de verschillende ongesteldheden, die men naar eenige in het oog loopende symptomen gewoonlijk onder éénen naam te zamen vat, zoo als b. v. *koorts*, geenszins volkomen aan elkander gelijk zijn, maar veelmeer in het een of ander opzigt steeds van elkander verschillen. Geene *koorts*, geene hoofdpijn, geen hoest is aan een andere zoo gelijk dat men op den naam af de vereischte behandeling ter genezing bepalen kan. Daarom onderzoekt de homeopathische geneesheer alle voorkomende ongesteldheden, welke bijna alle andere, eigene symptomen vertoonen, naauwkeurig tot in de minste teekenen, zonder zich te laten leiden door namen, gewoonlijk aan de ziekten gegeven. Slechts op deze wijze kan hij, naar de grondstellingen der Homeopathie, eene volkomene kennis van elk ziektegeval erlangen, en de regte middelen bepalen, die ter genezing vereischt worden.

Die arts enij dan, wier symptomen, bij proefneming aan gezonden voortgekomen, zoo na mogelijk overeenkomen met de symptomen der te genezene ziekte, is het specifiek geneesmiddel voor dat geval. Een

is zij *specificum* der *Scarlatina*, der *Angina*, der *Hydrophobie*; gloeiend ijzer veroorzaakt brand, dus is dit het geneesmiddel tegen brand!

Een der hoofdvereischen voor den geneesheer bestaat dus daarin, dat hij de wezentlijke en zuivere werking op het menschelijke ligchaam, der artsenijen die hij aanwenden wil, naauwkeurig kennen moet (*). Tot deze kennis kan men echter daardoor alleen met zekerheid en overtuiging geraken, dat men de enkele artsenijen zelven, elk afzonderlijk en onvermengd door gezonde personen laat innemen, en dan naauwkeurig gadeslaat welke bijzondere gewaarwordingen en verschijnsels, met een woord, welke bezwaarnissen daarop volgen. Alle vreemde verschijnselen, na het innemen bij een anders gezond persoon, kunnen, wanneer de proef zuiver en naauwkeurig in het werk gesteld is, aangezien worden als de eigene werkingen welke deze artsenij bij een gezond mensch voortbrengen kan. Op deze wijze heeft men de werking van alle medicijnen, die de Homeopathie gebruikt, leeren kennen, en nooit wordt een middel gebruikt, dat niet vooraf meermalen aan gezonden beproefd geworden is. Alles wat men over de krachten der geneesmiddelen uit hunnen *reuk*, *smaak* of uit andere natuurlijke eigenschappen, zonder voorafgaande beproeving *vermoed* heeft, dit

(*) Tot dat einde zijn er in Duitschland reeds onderscheidene werken verschenen, waarin naauwkeurig opgegeven zijn de symptomen van de beproefde uitwerkselen der artsenijen op het menschelijke ligchaam, waarvan men zich in ziektegevallen met vrucht tot naslaan bedienen kan.

dit alles — zeggen de homeopathen — kan niet anders dan bedrog en misleiding zijn; want slechts door twee lichamen op elkander te doen werken, kan men te weten komen welke veranderingen zij wederkeerig bij elkander voortbrengen; maar vooraf vermoeden, dat kan men niet.

Daar zulke proefnemingen ten doel hebben om den geneesheer zoo naauwkeurig en zeker mogelijk de wezentlijke werking der artseniën op het menschelijke ligchaam te leeren kennen, zoo moet noodwendig ook alles vermeden worden, wat dit oogmerk hinderlijk is: 1°. Moet de proefnemende persoon geheel gezond zijn, opdat men zeker zij, dat de verschijnselen, die op het innemen volgen, wezentlijk uitwerkselen zijn van de artsenië. 2°. Moet de artsenië, die men beproeven wil, zoo eenvoudig, zuiver en frisch mogelijk zijn, dat is, zij moet, zoo het mogelijk is, in dien staat zelven beproefd worden, waarin de natuur haar oplevert; ten minste is het niet goed, dat zij vooraf aan verschillende ingewikkelde preparatiën onderworpen geweest is, dewijl het, in dit geval, altijd moeilijker is om bij elke herhaalde bereiding de artsenië juist van dezelfde hoedanigheid te verkrijgen. 3°. Moet de persoon die een geneesmiddel beproeft, gedurende den proeftijd, geheel *overeenkomstig de natuur* leven, hij moet alles vermijden wat eenigen verstorenden invloed op den staat zijner gezondheid hebben kan. Daarom mogen gedurende dien tijd geene andere dan alleenlijk voedende spijsen en dranken genoten worden, en
daar-

daarentegen moeten alle dingen, die eene, al is het ook nog zoo geringe, artsenjachtige werking op ons hebben, zorgvuldig vermeden worden. Spijzen die eene genezende kracht bevatten, zoo als: peterselie, rammenas enz., specerijen van allen aard, koffij, wijn en andere geestrijke dranken, mag daarom de proefnemer niet genieten; ja zelfs voor hevige aandoeningen, verkoudheden en andere schadelijke invloeden moet hij zich zorgvuldig wachten, omdat al deze zaken de werking der ingenomene middelen verhinderen zouden (*). 4°. Moet elke artseni door zoo veel personen als mogelijk beproefd worden, en eindelijk 5°. mag de

(*) Indien in het algemeen eene levenswijze, overeenkomstig de natuur, eene geneeswijze aanmerkelijk ondersteunt, zoo wordt zij, in het bijzonder bij de homeopathische geneeswijze, een onontbeerlijk vereischte. Zoo men bij de tot nu toe gevolgde wijzen van behandeling, den zieken, bij het gebruik van medicamenten, het genot van artsenjachtige voedingsmiddelen, van specerijen enz., niet altijd geheel ontzeide, ja hem zelfs veroorloofde zijne gewone koffij en thee te drinken, hem zelfs een glas wijn toestond; moet dit echter bij de Homeopathie alles wegvallen. De uiterst kleine gave der specifieke artseni verlangt volstrekt, om ongestoord te kunnen werken, de verwijdering van alle vreemdsoortige werking op het ligchaam van den zieken, en slechts dan, wanneer deze voorwaarde vervuld wordt, kan de homeopathische arts met zekerheid rekenen op een goed gevolg zijner kunstbewerking. Het gebruik van bloedzuigers en aderlating kent de Homeopathie in het geheel niet.

de proefnemer de te onderzoekene artsenijstof niet in eene te groote mate tot zich nemen.

Neemt men alle ziekte-kenteekenen, die een geneesmiddel bij een gezond mensch verwekken kan, te zamen, zoo vindt men in deze symptomenlijst, onderscheidene groepen, die volkomen overeenkomen met vele ziektegevallen, die wij in de natuur aantreffen. Gewoonlijk bevat de lijst der symptomen van ééne artsenij onderscheidene, dikwerf zeer vele zulke groepen; en slechts weinig artseniën zijn zoo arm aan werking, dat hare gezamentlijke symptomen maar met weinig in de natuur voorkomende ziekte-toestanden overeenkomen. De meeste echter brengen zeer vele zulke overeenstemmende groepen voort. Zoo kan b. v. de kinabast bij gezonden niet slechts al de symptomen verwekken, die men bij eene zekere soort van koorts aantreft, maar zij veroorzaakt ook eene eigenaardige zwakte, gepaard met bijzondere belemmering in de spijsvertering, eene bijzondere oogontsteking, eenen eigen hoest, enz., alle ongemakken welke men ook in de natuur aantreft. En dat alle symptomen, op deze wijze bij gezonden waargenomen, hoe veelsoortig dan ook, ware werkingen der medicijnen zijn, wordt — zeggen zij — daardoor voldingend bewezen, dat men met elke artsenij even zoo vele ziekten homeopathisch genezen kan, als zij dergelijke symptomen-gróepen veroorzaakt. Elke artsenij verwekt echter symptomen, welke van die van andere artseniën onderscheiden zijn, en zoo heeft dan ook elk dezer geneesmiddelen altijd weer andere
on-

ongesteldheden in hare symptomenlijst. Zoo brengt b. v. kamille (*flores camomillae*), wel is waar, ook eene soort van hoest voort, maar geheel onderscheiden van die welke de kina veroorzaakt. De ignatiusboon (*faba Ignatii*) kan eveneens eene soort van koorts bij gezonden voortbrengen, maar deze vertoont zich op eene geheel andere wijze dan die, welke door de kina ontstaat. Vele artsenijen hebben wel eene groote overeenkomst met elkander in vele harer werkingen, maar men vindt toch ook altijd verscheidenheid en eigenaardigheid onder dezelve, die haar in andere opzigten genoegzaam van elkander onderscheiden.

Om eene homeopathische herstelling te bewerken wordt dus in het ligchaam van den zieken eene door kunst verwekte homeopathische ongesteldheid veroorzaakt, om de oorspronkelijke ongesteldheid te verdrijven; en deze kunstmatige ziekte is bij den zieken ook wezentlijk merkbaar; want spoedig na het innemen meent hij dat zijne ziekte eenigzins verërgert, hetwelk echter misleiding is, want zijne oorspronkelijke kwaal verheft zich niet, maar dat gevoel van verërgering komt van de werking der medicijn, van de door haar verwekte ziekte, en daar de laatste, wel is waar, niet volkomen gelijk is met de oorspronkelijke maar haar toch zeer nabijkomt, zoo is de kranke niet in staat de gewaarwording, door de medicijn veroorzaakt, van de eigentlijke ziekte te onderscheiden, en neemt daardoor de eene voor de

andere (*). Deze schijnbare verheffing der oorspronkelijke kwaal noemt men, naar het gevoel van den

(*) Hier schijnt welligt het duistere denkbeeld ten grondslag te liggen, dat eene ziekte door een' inwendigen vijand of door een voorwerp veroorzaakt wordt, hetwelk nadeelig op het organisme werkt. Dezen vijand moet men eenen bestrijder bezorgen, die tegen hem opgewassen is. Dit voorwerp moet geneutraliseerd (onschadelijk gemaakt, of buiten werking gebragt) worden, door een ander, dat hetzelfde naar de wetten der keurverwantschap in zich kan opnemen. Hier speelt zeker de massa eene groote rol. Wanneer echter degene, die de natuur gadegeslagen heeft, van meening is, dat de normale staat van gezondheid *dan* voorhanden is, wanneer alle deelen des organisme in de behoorlijke verhoudingen tot elkander staan, wanneer de levendige magt, die ook het kleinste deel des ligchaams met leven vervult, zoo in en door elk deel kan werken, dat het harmonische geheel verkregen wordt; dan zal hij de oorzaak der ziekte niet zoo zeer in een vijandig werkend, vreemd voorwerp vermoeden als wel in eene verstoorde prikkelbaarheid (ontstemming van een of ander deel des organisme), waardoor deszelfs *regelmatige* werkzaamheid verhinderd, en zoo doende de normale verhouding van alle deelen verbroken wordt. De natuur poogt steeds alles in evenwigt te houden, en zoo hetzelfde verbroken is, weder te herstellen; daarom mogen wij die neiging ook in levendige lichamen vooronderstellen. In de meeste gevallen — wanneer er geene verwoesting der organen plaats gehad heeft — helpt de natuur zich zelve. Men mag misschien vaststellen, dat slechts dan, wanneer het leven het ligchaam

den zieken, de *homeopathische verërgering*; zij is altijd een zeker teeken dat de geneesheer de regte middelen gekozen heeft, en dat de genezing zeker en spoedig volgen zal. De zieken, welke reeds met de behandeling bekend zijn — en hoe-danige ik er honderden ken — verlangen de verërgering met ongeduld, omdat zij dezelve als een zeker teeken der spoedige herstelling kennen. Meestal heeft deze verërgering plaats kort na het innemen. Derzelyer duur kan verschillend zijn, naarmate van de werking en de hoeveelheid der medicijnen, die men gebruikt heeft, daar zij na lang

chaam of de deelen des organismus niet krachtig genoeg meer vervult, de krankheid voortduurt, en, eindelijk met ontbinding der deelen en des geheels, met den dood, eindigt. — Elke vreemde prikkel verhoogt de levenswerkzaamheid, door de poging om het vreemdsoortige te verwijderen. Dit gezigtspunt gaf voor eene reeks van jaren aanleiding tot de theorie om de ziekten alleen door algemeen prikkelende middelen te genezen; men verliet deze theorie weder, omdat door de te weeg gebragte algemeene opwekking, een storm in het ligchaam ontstond, die alle evenredigheden verbrak, zonder dezelve tijd te laten, om zich weder te herstellen. Zou de Homeopathie — mag men welligt vragen — ook het middel zijn om de levenswerkzaamheid der ontstelde deelen des organismus alleen te verhoogen, zonder stoornis in de andere deelen te veroorzaken, en zonder door te sterke opwekking, de natuur tijd en middel te benemen om langzamerhand het verbroken evenwigt te herstellen?

lang werkende langer aanhoudt dan na kort werkende, zoo als b. v. *Ipecacuanha*, die maar 6 uur werkt. Even eens bespeurt men na eene grootere dosis, ook eene iets langer durende verergering. Doch zij duurt in de langste gevallen niet boven de twee dagen, en is daarbij het meest merkbaar kort na het innemen; in de meeste gevallen echter houdt zij maar een paar uren aan. Soms gebeurt het ook dat zij geheel en al uitblijft, en dat oogenblikkelijk na het innemen de betering een aanvang neemt, en weldra in eene volkomen herstelling eindigt; hetwelk bijzonder dan het geval is, wanneer de dosis zoo klein mogelijk, en daardoor het overwigt der kunstmatige ziekte op de oorspronkelijke zoo onbeduidend is, dat het niet merkbaar wordt. Dikwijls ontstaat er na het innemen eene zachte sluimering, dat ook een zeer goed teeken is, waaruit de zieke met het gevoel van reeds begonnen, of ook wel van reeds volbrachte, genezing ontwaakt. Meermalen heb ik dit zien plaats hebben na hevige aanvallen van croup. Dit voor den zieken zoo weldadig verschijnsel ziet men bijzonder bij kinderen, wanneer de dosis in de behoorlijke kleinte gegeven is.

De grootste tegenspraak, en de grootste spot en hoon, mag men zeggen, welke de Homeopathie tot nu toe ooit gehad heeft, is hoofdzakelijk voortgevloeid uit de hoeveelheid der medicijnen, die zij gebruikt. Zij bedient zich slechts van kleine, zeer kleine, aan het ongelooflijke grenzende, gaven *van één*

*één druppel of grein af, tot aan één decil-
lioenste deel daarvan toe. (*)*

De schoolraad Prof. Dr. *Gelpke*, te *Brunswijk*, als schrijver in het mathematisch-physische
en

(*) Deze groote verdunning of verkleining der homeopathische artsenijen is het eigenlijk, die den tegenstrevers de meeste stof gegeven heeft — en niet geheel zonder grond — tot hunne aanvallen en vervolgingen. Het is volstrekt onbegrijpelijk hoe en op welke wijze eene zoo oneindig verdunde artsenij op het menschelijke ligchaam werken kan. (Ook bij paarden en honden heeft men reeds met grooten bijval genezingen beproefd, en ook hierin heeft de Homeopathie vele ware deelnemers verkregen.) Den leek gaat het hier even als den arts; ook deze kan het « waarom en het hoe » van vele dingen niet begrijpen; maar hij berust in de overtuiging, dat er veel is, hetwelk hij niet begrijpen kan. Hij kan niet begrijpen waarom en hoe de braakwijnsteen doet braken, de senebladen doen purgeren, en toch overtuigt hij zich dagelijks dat het zoo is. De ondervinding moet dus hier beslissen. De hoeveelheid der medicijnen schijnt in allen opzichte ten uiterste betrekkelijk te zijn, en rigt zich telkens zeer naauwkeurig naar den zoo zeer verschillende, individuelen, ligchamelijken toestand. Hier altijd het juiste punt te treffen is zeker moeilijk, zoo niet in vele gevallen onmogelijk.

De overtuiging van het groote nadeel, dat reeds dikwerf door te veel artsenij veroorzaakt is, heeft de Homeopathen misschien te ver gevoerd; doch *dit* hebben zij in allen gevalle gewis in hun voordeel, dat, zoo zij al niet helpen, zij toch ook zeker *zeer weinig*, of liever volstrekt *geen* nadeel kunnen toebrengen.

en astronomische vak met roem bekend, zegt in het tijdschrift voor de Homeopathie door Dr. *Schweickert* uitgegeven, jaargang 1832, n°. 39, na dat hij zich als mathematicus over de millioenvoudige verdunning der dosis zeer leerrijk geuit heeft: « Dat ofschoon het allerdings ongelooflijk en onbegrijpelijk is, dat een zoo oneindig klein gedeelte op het ligchaam werken kan, de ondervinding het toch leert, » verder maakt hij de volgende scherpzinnige opmerking: « Wie de fijnheid eens lichtstraals, die het millioenste deel van de dikte van een haar bedraagt, kent, en weet dat dezelve niet alleen den weg van *Sirius* tot ons aflegt, maar ook van de vaste sterren, die 14000 maal verder dan deze van ons verwijderd zijn, ja zelfs van de nevelvlakken, wier afstand dien van *Sirius* meer dan 500,000 maal overtreft, en vanwaar de lichtstraal dus reeds voor $1\frac{1}{2}$ millioen jaren uitgegaan is, welke lichtstraal door de *Herschellsche* reus-teleskoop het oog toegevoerd wordt, op welken ongehoorden weg dezelve oneindig veel aan stof moet verliezen, en toch nog de etherische stof in ons oog, waardoor het beeld aan onzen geest toegevoerd wordt, aandoet, en dus op het oog werkt; die dit weet kan er niet aan twifelen, dat ook de kleinste stof der geneesmiddelen van de nieuwe geneeswijze op de etherische stof onzer tong, en zelfs op die van den reuk werken kan, waardoor dan op de lijdende zenuwen van ons ligchaam, en door deze op het ligchaam zelf gewerkt wordt. — Niet minder fijn moeten de geluidstralen zijn, die uit de fijnste, on-

onzichtbaarste luchtdeeltjes, waardoor de klank van 20, 30, 40, ja zelfs van 70 mijlen (zoo als bij de uitbarsting van den berg *Cotopaxi*, in Zuid-America, in 1738, het geval was, dat 72 mijlen ver gehoord werd) tot ons oor gebragt worden. — Ook de fijne reukdeeltjes, die naar eene naauwkeurige berekening het 58 trillioenste gedeelte van een' zandkorrel uitmaken, en toch de etherische stof, die in de slijmhuide van den neus verspreid ligt, kan opwekken, en ons daardoor den reuk verschaffen, kunnen de bewering staven, dat ook de fijnste deeltjes der middelen van de nieuwe geneeswijze op de etherische stof der zenuwen, op de tong, enz. werken kunnen, waardoor dan eene werking ontstaat op het gansche zenuwgestel, waarvan de behouding en werkzaamheid der deelen — ons organisch leven — afhangt.

Naar *Hahnemanns* oordeel in zijne schriften uitgesproken, werken de fijne homeopathische geneesmiddelen *dynamisch* op het gansche zenuwgestel, en behoeven daarom in bepaalde gevallen, deels slechts door den reuk, deels door het op de tong liggen, aan het zenuwgestel medegedeeld te worden. Van het in de maag brengen der middelen om, van daar uit, mechanisch op het organisme te werken, is in het geheel de rede niet. De onmogelijkheid van zulk eene werking is echter de steen des aanstoots, dat is van het volkomen ongeloof aan de homeopathische middelen, bij beschaafde en onbeschaafde twijfelaars.

De meeste homeopathische middelen werken on-
ge-

geveer 3 dagen, andere echter ook 4 à 6 weken, gedurende welken tijd dan ook natuurlijk maar één middel wordt aangewend. Zij zijn voor het grootste gedeelte dezelfde, die men in de tot nu toe bestaande scholen gebruikt heeft, met dit onderscheid alleen, dat de Homeopathie dezelve naar andere grondregels, en anders toeberaid gebruikt. Behalve deze maakt zij nog van eenige weinige andere gebruik, die men vroeger te onbeduidend hield ter genezing, of die men niet doelmatig genoeg aanwenden kon. De meest gebezigd worden de middelen zijn tot nu toe: *Belladonna*, *nux vomica*, *sulphur*. Zij wendt hare medicijnen zoo eenvoudig mogelijk aan, zoo dat degene, die uit het plantenrijk genomen zijn, zoo het inlandsche zijn, of zoodanige, die men versch bekomen kan, bestaan in het versch uitgedrukte sap der plant, dat men, om het voor bederf te bewaren, met zoo veel zuiveren wijngeest vermengt als het sap weegt. Is het gewas echter uitlandsch, en kan men het niet versch bekomen, dan laat men het in zuiveren wijngeest tot een tinctuur trekken en in dien toestand wordt het bewaard. De uit het mineraalrijk genomene artsenijen tracht de Homeopaath even eens tot de grootst mogelijke eenvoudigheid en zuiverheid te brengen, omdat zij, zoo als de ervaring geleerd heeft, dan hare werkingen het best en het zekerst verrigten kunnen; zij worden dus of in dunne blaadjes uitgeslagen, en zoo door lang wrijven met melksuiker verder verdeeld, zoo als het met goud, zilver, tin en andere ge-

geschiedt, of men lost dezelve op in een zoo eenvoudig mogelijk zuur (waartoe de azijnzuren het geschiktste zijn, wyl die hunne eigenaardige gesteldheid het minste veranderen) zoo als men b. v. met kalkaarde, ijzeraarde, ijzer en andere meer, gewoon is te doen, of, wanneer geene van deze beide wijzen mogelijk of doelmatic is, dan brengt men het mineraal, door eene chemische bewerking, zoo eenvoudig mogelijk, tot een' staat waarin men hetzelfde het geschiktst gebruiken kan.

Men verlangt misschien te weten hoe men tot die groote kleinheid der artseniĳgaven geraken kan, ik zal dus hier de noodige handelwijze daartoe laten volgen. Om het $\frac{1}{100}$ deel van een grein of drop-
pel artseniĳ te verkrijgen, vermengt men, zoo het een mineraal, en in poeijer is, één grein met 99 grein melksuiker, door het een uur of langer in een glazen of steenen mortier te wrijven. Neemt men van de zoo verkregene verdeeling één grein, en wrijft dat op dezelfde wijze weer met 99 grein melksuiker, dan krijgt men een mengsel, waarvan elk grein slechts een $\frac{1}{10000}$ deel van een grein artseniĳ bevat. Een grein van deze, nogmaals met 99 grein melksuiker vermengd, geeft een mengsel waarvan elk grein maar een millioenste deel artseniĳ bevat, en zoo voortgaande kan men de verdeeling altijd verder brengen: zoo zal men bij de zesde vermenging een biljoenste, bij de negende een triljoenste, bij de dertigste een decillioenste grein artseniĳ bekomen in elk grein van het mengsel, indien men de verdunning zoo ver wil voortzetten,
het-

hetwelk echter bij eenige artsenijen niet noodig zijn kan. — Is de medicijn uit het plantenrijk genomen, dan wordt een druppel van het versch uitgeperste sap, of zoo veel tinctuur als een grein artsenij bevat, met 99 druppelen wijngeest in een glas vermengd, door het ten minste een keer of tien sterk heen en weer te schudden; deze verdunning bevat alzoo in elken druppel $\frac{1}{100}$ deel van een' druppel artsenij, en zulk een druppel weer met 99 druppels zuiveren wijngeest vermengd, geeft een mengsel van $\frac{1}{10000}$ deel artsenij op een' druppel, hetwelk men op dezelfde wijze tot de begeerde hoogte brengen kan. Het is volstrekt noodzakelijk de poeijers lang te wrjven en de vloeistoffen sterk te schudden, omdat daardoor niet alleen de innige vermenging geboren wordt, maar ook (en dit geven de Homeopathen als een hoofdgrond van de ontwikkeling der krachten van deze kleine gaven op) *de kracht der artsenij ontwikkeld en vrij gemaakt wordt.* (*) Dit is de gan-

(*) Op zich zelven — zeggen de Homeopathen — is het reeds niet te loochenen, dat een deel van eene zekere hoeveelheid eener zelfstandigheid, hoe klein ook, toch altijd een deel van dezelve blijft, en als zoodanig, doelmatig en op de regte plaats aangebragt wordende, ook in zekere mate dezelfde werkzaamheid moet bezitten als het geheel, waarvan het een deel uitmaakt. Zoo moet b. v. het decillioenste deel van een druppel *belladonna tinctuur* nog altijd een deel van de geneeskracht van dit middel in zich bevatten, en men zou de verdeling nog ver-

gansche pharmaceutische handelwijze ter bereiding der weinig of niets kostende homeopathische artsenij-

verder kunnen drijven, zonder dat men beweren kan, dat er geene geneeskracht meer in die deelen aanwezig is. Doch de verdeeling der artsenij is niet slechts eene werktuigelijke deeling, maar te gelijker tijd heeft er eene ontwikkeling der krachten plaats. Artsenij in poeijers werkt des te krachtiger, hoe fijner het poeijer gewreven is; maar poeijer is op lange na niet zoo werkzaam als de op water of wijngeest tot tinctuur getrokken artsenij. Niet tot poeijer gemaakt zijnde, kunnen de medicijnen, zoo als bekend is, nog veel minder hunne volkomen werking op het menschelijk ligchaam volbrengen; zoo heeft b. v. gedegen goud, zelfs wanneer het in de dunste blaadjes uitgeslagen is, geene werking op den mensch, al worden er ook meerdere greinen van ingenomen; maar wrijft men slechts een enkel grein bladgoud met 99 grein melksuiker (die geene geneeskracht bezit) één of twee uren lang tot een zeer fijn poeder, dan zal men van dit fijngewreven goud reeds aanmerkelijke werkingen waarnemen; ja, wanneer men van dit mengsel een enkel grein, (dat maar $\frac{1}{100}$ grein goud bevat) op nieuw met 99 grein melksuiker een uur lang wrijft, zoo bekomt men een preparaat, dat, wanneer er in de hiermede overeenstemmende ongesteldheden een grein van gebruikt wordt, de in het oog loopendste werkingen veroorzaakt, en de genezing bewerkt van hevige kwalen, zoo als b. v. van die, welke door overmatig gebruik van kwiksilver ontstaan. Wat dus een geheel grein niet bewerken kon doet $\frac{1}{10000}$ deel van een grein, waarvan echter de krachten door verdeeling en lange wrijving in zulk eenen aanzienlijken graad ontwikkeld zijn. Ter ongestoorde

de

nijen, welke elk arts met zeer weinig moeite zelf vervaardigen kan, en tot nu werkelijk ook velen doen. Men zal ligt bevroeden van hoe veel gewigt deze geneeswijze, vooral voor den apothekerstand is. In het Groot-Hertogdom Baden is, volgens de *Aachner Zeitung*, van de maand April 11., dan ook reeds op Groot-Hertogelijk bevel de hofapotheek afgeschaft, als zijnde door de Homeopathie overbodig geworden. Eene enkele volledige homeopathische apotheek, waarmede men een geheel groot koningrijk van medicamenten voorzien kan, kan den prijs van *f* 12 Hollandsch niet te boven gaan. Dit schijnt ongelooflijk, maar gemakkelijk zal men zich hier naauwkeurig van kunnen overtuigen, daar men in de Haarlemsche Courant reeds meermalen aankondigingen gezien heeft uit Dusseldorf, van aanbiedingen van homeopathische huis-, draagbare-, reis- en andere apotheken.

Reeds in het jaar 1829 had men, bij gelegenheid van het doctorjubileum van den stichter dezer genees-

de werking der kleine artsengiften draagt verder ook niet weinig bij, dat zij in den zuiversten staat, en geheel onvermengd gegeven worden, en dat tevens allen vreemdsoortigen medicinalen invloed — zelfs het wasschen met, of ruiken van kunstwateren — van den zieken, gedurende de werking, verwijderd worden. Dat zulke kleine artsengaven, hunne kracht nog uitoefenen, wordt buitendien bevestigd door de ondervinding; de opgegevene verërgering, die men dikwerf nog na zeer kleine gaven waarneemt, geeft er het krachtigste bewijs voor.

neeswijze, begonnen een fonds te verzamelen ter oprigting van eene homeopathische inrigting tot genezing en onderwijs, uit vrijwillige bijdragen, en tot dit einde vereenigden zich de voorstanders der Homeopathie tot een genootschap ter bevordering derzelve. Bij deszelfs laatste jaarlijksche vergadering, op den 10 Augustus 1832 te Leipzig, werd besloten aldaar zulk eene eigene inrigting te stichten. Op derzelver verzoek heeft de koninklijk-saksische regering aan homeopathische artsen toegestaan, uit eigene middelen, te Leipzig die inrigting aan te leggen, waarin de zieken kosteloos verpleegd en behandeld worden, en waarin tevens klinisch onderwijs gegeven wordt. Van de stedelijke regering kan de inrigting alle mogelijke ondersteuning en bescherming verwachten, die eene milde stichting en eene wetenschappelijke onderneming verdient. De academische senaat is genegen haar aan hare natuurlijke ontwikkeling over te laten. Het bestuur des genootschaps heeft daarop een tot dit doel geschikt lokaal in Leipzig ingerigt, van al het noodige voorzien, en het vereischte personeel aangeesteld, en den 22 Januarij dezes jaars is de inrigting geopend; zij wordt door onbezoldigde geneesheeren bediend. — Deze stichting is geene inrigting van één land, zij is eene stichting voor de geheele menschheid; het nut dat men er van verwacht behoort niet alleen aan Duitschers, maar aan alle beschaafde volken, aan de geheele menschheid.

Wij eindigen met de aanmerking, dat de homeo-

G

pa-

pathische geneeswijze reeds sedert een aantal jaren, in weerwil van alle spotternij, versmading en beschimping der tegenstanders; in weerwil van allerlei hinderpalen door de politie haar in den weg gelegd, is blijven bestaan, en zich meer en meer uitbreidt. Eene ervaring, die de leek voor haar inneemt, en de geneesheer in zijne oude school kon doen wankelen; niet het onwetende gedeelte van het publiek, dat zoo gaarn het wonderbare en het nieuwe aangrijpt, maar de beschaafden stellen er belang in. En dit zou niet mogelijk zijn, daar het het edelste des menschen, het leven en de gezondheid geldt, indien niet de gelukkigste gevolgen voor haar getuigden. Is deze geneeswijze goed, dan zal zij blijven; zoo niet, dan gaat zij voorbij; doch in allen gevalle verdient zij de opmerkzaamheid tot zich te trekken der geneesheeren van alle landen.

OVER DEN INVLOED
DER
HOMEOPATHIE

op de verschillende takken der gansche geneeskunst, en over het Diët dat de zieke gedurende de homeopathische behandeling houden moet.

Men heeft reeds sedert lang de geneeskunst in verschillende vakken gedeeld, om dezelve, bij hare altijd verdere uitbreiding, beter te kunnen overzien, en omdat enkele personen zich des te beter zouden kunnen bekwamen in een of ander vak. Men heeft deswegens namelijk de chirurgie, de oogheekunde, de verloskunde van de, in engeren zin dus genoemde, *inwendige* geneeskunst afgescheiden. Zulk eene afscheiding kan alleen door den boven opgegeven grond eenigermate gerechtvaardigd worden; want met uitzondering van de operatiën, die tot de chirurgie en de vroedkunde behooren is de geheele overige geneeskunst, voor zoo verre zij zich bezig houdt met dynamische gezondheidsver-

beteringen des menschen, maar ééne groote wetenschap, die op algemeen geldige, vaststaande grondstellingen rusten moet. De Homeopathie beantwoordt in allen opzichte aan dit vereischte, want — zeggen hare vereerders — zij rust op grondstellingen, die op alle in de natuur voorkomende ziektegevallen gelijkmatig aangewend kunnen worden. Slechts de mechanische hulpverrigtingen maken een bijzonder vak uit in het gebied der geneeskunst, en behooren tot de chirurgie, in de uitgebreidste beteekenis, of aan de verloskunde. De mechanische verrigtingen der vroedkunde en der chirurgie, zoo als b. v. verandering der ligging van het kind, kunstmatige verlossing door middel van de hand of van de tang enz., kunstmatige verwijdering van een schadelijk en onnut geworden, of eene of andere verrigting des ligchaams belemmerend, deel; zamenvoeging van gebrokene beenderen, leggen van verbanden en dergelijke meer beslaan eene bijzondere afdeeling in de geneeskunst, en kunnen door geene medicinale hulp vervangen worden (*). In alle zulke gevallen, daar en tegen,

waar

(*) Tot de theorie der chirurgie, in den eigenlijken zin des woords (*χειρουργία*, *operatio quae fit manu*) behoort slechts de theorie der geneeskundige handenarbeid, en wanneer de leer van de ontstekingen, of die van het ontstaan der door handoperatiën te genezene ziekten in dezelve opgenomen wordt, dan eigent zij zich een gedeelte der geneeskunst toe. De chirurgie is, als het ware,

re,

waar de ziekelijke toestand, door *dynamisch* werkende middelen, dat is door geneesmiddelen verzacht,

re, als *manuele jamaatologie* slechts een integrerend deel der geneeskunst als wetenschap en kunst, en kan daarom als deel van dezelve er niet mede in vergelijking gebracht worden. Zij is even als de *Pharmacologie*, slechts eene dienaar der geneeskunst, en bekomt hare wetten van deze. De vraag, of de chirurgie van de geneeskunst afgescheiden kan worden, is hiermede reeds beantwoord. De hoogste volkomenheid van den, zoo wel wetenschappelijken als praktischen arts vordert volstrekt beider vereeniging. Oefent de arts alleen de geneeskunst uit, zonder de chirurgie, dan ontbreekt hem, wel is waar, een wezenlijk deel der hoogste volkomenheid, maar dit gebrek kan door eenen, aan zijne bestemming ondergeschikten, heelmeeester verholpen worden. De chirurgie daarentegen, kan op zich zelve geene zelfstandigheid hebben; zij kan de gronden harer handelwijze alleen van de geneeskunst ontleenen, en de heelmeeester zonder wetenschappelijk geneeskundige kennis, is, gelijk de apotheker, slechts de ondergeschikte dienaar des wetenschappelijken geneesheers, die zonder de bepaling van den geneesheer wanneer en hoe er geopereerd moet worden, niet mag handelen.

Hetzelfde geldt van de verloskunde. Zij is in hare hoogste volkomenheid slechts aanwending van de geneeskunst op de *abnormiteiten* bij de geboorte. Het *manuele* gedeelte is een deel der chirurgie, en waar zij meer dan hulp door de hand verleent, wendt zij de geneeskunde in hare sfeer aan. — Zoo min echter als de bloote apotheker in staat is de geneeskunst uit te oefenen, wijl hem de kennis der *physiologische* betrek-

zacht, uitgeroeid en genezen worden kan — waar-
toe ook de, na chirurgische operatiën en na ver-
lossingen dikwijls voorkomende, ongesteldheden
behooren — in alle dergelijke gevallen vindt de
Homeopathie hare aanwending. Dat de Homeo-
pathie vele der verrigtingen, die tot nu toe bij
wondhealers in gebruik waren en nog zijn, zoo als
de zoogenoemde *uitwendige* aanwending van art-
senijen, namelijk bij plaatselijke ongesteldheden,
bijna geheel ontbeerlijk maakt, en door eene ge-
pastere inwendige behandeling vervangt, blijkt daar-
uit dat zij bij plaatselijke bezeering, zoo als bij
stooten, vallen, kwetsen, verwrikken, enz., slechts
de *arnicatinctuur* in decillioenste verdunning
als omslag gebruikt, en dan nog niet dikwijls,
zelfs abcessen in volkomene rijpheid, zie ik nooit
met het lancet openen; pleisters en zalven, van
welken aard ook, verwerpt zij onvoorwaardelijk, en
slechts nu en dan zag ik *emplast. vesicat. per-
petuum* gebruiken (*).

Ja,

king tusschen de artsennijmiddelen en het zieke mensche-
lijke leven ontbreekt; zoo min de bloote heelmeeester de
gronden zijner operatiën opgeven, of het wezen der ziek-
te beoordeelen kan: even zoo min is de bloote verlos-
kundige in staat, buiten de *technische* aanwending der
verloskundige hulp en operatiën, in het gebied der ge-
neeskunst te treden, en — waar het geschiedt, kan
slechts *blind empyrismus*, en de dikwerf daarop volgen-
de nadeelen ontstaan.

(*) Men moet in het algemeen opmerken dat de uit-
druk-

Ja, de Homeopathie vleit zich met de hoop, langzamerhand het gebied der chirurgie meer en meer

drukking van algemeene en plaatselijke ongesteldheden altijd zeer betrekkelijk is; dat is: eene ongesteldheid is maar zelden geheel algemeen, en bijna nooit geheel plaatselijk; want bij de meeste, vrij algemeen door het ligchaam verspreide, ziekten zijn er nog altijd eenige verrigtingen des ligchaams in ongestoorde werkzaamheid. Bijna nooit echter is eene ziekte alleen plaatselijk. In het menschelijk ligchaam hangen alle enkele deelen zoo innig te zamen, en de verrigtingen van een deel hangen zoo zeer van die van andere af, dat nooit een natuurlijk levensverschijnsel door één orgaan alleen voortgebracht wordt; en even min kunnen zich ziekteverschijnselen alleen aan eene plaats of aan een enkel deel des ligchaams vertoonen, zonder dat te gelijk andere min of meer mede lijden. Wanneer men dus van plaatselijke ziekten spreekt — eene dikwerf gebezigde uitdrukking in de geneeskunde — zoo moet men daardoor verstaan, dat een deel van het menschelijke ligchaam meer dan andere lijdt, en dat aan hetzelfde de meeste en voornaamste *symptomen* zich vertoonen. De uitwendige plaatselijke ongesteldheden hebben alle — in geval zij niet door uitwendige beschadiging ontstaan zijn — hunnen grond in eene inwendige ongesteldheid, zonder welke zij onmogelijk voortkomen kunnen; vele derzelve plagt men tot nu toe meestal slechts te beschouwen, als of de plaats, die zij beslaan, ongesteld ware, en men behandelde dezelve deswegens alleen uiterlijk plaatselijk. Maar het is in het geheel niet denkbaar, dat zij zonder eene ziekelijke toedragt in het inwendige des ganschen *organismus* ontstaan kunnen, en wanneer b. v. op eene enkele plaats op de

C 4

huid

meer te beperken, en vele mechanische verrigtingen, die men tot nu toe voor onontbeerlijk hield, ontbeerlijk te maken, zoo als zij nu ook reeds gedeeltelijk doet. Dit geldt zoo wel voor de verloskunde, als voor de chirurgie en oogheekunde, welke laatste echter in vele opzigten slechts een gedeelte der chirurgie is. De operatie-methoden b. v. der graauwe staar (*cataracta*), behoeft de *Homeopathie* niet. — Daar in het algemeen de geestes- en gemoedskrankheden geene streng afgescheidene klasse van zieken vormen (zijnde de zieke staat der ziel steeds ook met ligchamelijke on-

huid eene zweer zonder uiterlijke voorafgegane beschadiging verschijnt, dan moet noodwendig de gezamentlijke werking van het geheele ligchaam tot derzelve ontstaan bijgedragen hebben. Het bewijs hiervoor vindt men in de menigerlei andere algemeene onpasselijkheden, die men bij eene zorgvuldige waarneming steeds opmerkt bij kranken, die aan een plaatselijk ongemak lijden, en welke, al zijn zij ook in enkele gevallen niet bestendig aanwezig, toch van tijd tot tijd, en door bijzondere aanleiding verschijnen. Een tweede bewijs is, dat zij alleen door inwendige middelen genezen kunnen worden, en juist daardoor het zekerste en duurzaamste genezen worden. Slechts die kwalen, die door eene niet al te hevige uitwendige beschadiging ontstaan zijn, kunnen zuiver plaatselijk genoemd worden; indien echter de beschadiging aanmerkelijk is, dan lijden binnen korten tijd de overige deelen des ligchaams ook, en andere ongesteldheden worden veroorzaakt, hetgeen men wel koorts plagt te noemen, algemeene symptomen van *consensus* van het gansche organisme met het ziekelijke deel.

ongesteldheden verbonden, en meer de gevolgen dan de oorzaak derzelve) en elke homeopathische arts enij, in meerderen of minderen graad, en op verschillende wijze ook de zielsverrigtingen bij gezonden ziekelijk verandert, zoo wil ook in dezen tak der geneeskunst de Homeopathie in staat zijn, geestes- en gemoedskranken naar dezelfde grondstellingen te genezen, waarnaar zij andere lichamelijke ongesteldheden geneest. De homeopathische behandeling van geestes- en gemoedskranken, verbindt natuurlijkerwijze ook daarmede de gepaste *physische* hulpmiddelen, en maakt dikwerf gebruik van het dierlijk *magnetismus* (*mesmerismus*). Zoo heeft dan ook het dierlijk *magnetismus* (als eene bijzondere natuurkracht door *Frederik Anthon Mesmer*, in 1814 gestorven, het eerst ontdekt, in zijne verschijningen zoo geheimzinnig opgetreden, en zeer dikwijls, door de geneesheeren voor misleiding en bedrog gehouden (door de geneeskundige faculteit te Parijs voor niet bestaande verklaard) en in de rubriek der geneeskundige *thaumaturgie* en dweeperij geplaatst, meestal door de handen van onbevoegden — om geen kwakzalvers te zeggen — uitgeoefend) nu eene plaats in een *systema* van geneeskunde ontyangen. Wat men van hetzelfde te denken hebbe (ofschoon beroemde, zeker gezag hebbende, artsen zich, in lateren tijd, voor deszelfs bestaan verklaard hebben) zal de tijd nog moeten leeren, doch zoo veel is zeker, dat de organische wederkeerige betrekking en werking van

levendige lichamen op elkander — waarin het hoofdprincipe van het dierlijk magnetismus en de werking (*agens*) deszelfs te zoeken is — nog in het geheel niet genoeg gewaardeerd geworden is in de physiologie. Want, zoo als er in de besmetting eene onmiddellbare verwekking van ziekte bestaat, veroorzaakt door de hoogere levendige wederkeerige werking van twee levendige organismen door den organisch-levendigen invloed; zoo is er ook eene onmiddellbare verwekking van eene verhoogde levenskracht, door de hoogere levendige wederkeerige werking van twee levendige organismen op elkander, en deze, met de besmetting overeenkomende, verwekking van verhoogde levenswerkzaamheid, onmiddellbaar en door organisch-levendigen invloed bewerkt, ter genezing van ziekten, schijnt in het dierlijk magnetismus te liggen, en in zijne aanwending te voorschijn geroepen te kunnen worden; wanneer nu eerst eene nadere grondigere bepaling dezer, hoofdzakelijk naar hare wetten onbekende, kracht meer gewaardeerd wordt, dan konden er wel de grootste veranderingen plaats grijpen in de physiologie en voornamelijk in de psychologie.

De Homeopathie — zeggen hare vereerders — is dus geene geneesmethode, die slechts op zekere bijzondere gevallen toepasselijk is (hetwelk men haar dikwijls verwijt) maar, daar de grondstellingen, waarop zij rust, algemeen geldig, en in de nitvoering aanwendbaar zijn, zoo omvat zij het geheele groote gebied van alle dynamisch te genezene ziekten.

OVER

OVER DEN

HOMEOPATHISCHEN LEEFREGEL.

Het normale menschelijke leven is een bestendig *productie- en reproductie-proces*, in welk eerste de stoffen der buitenwereld met het ligchaam *ge-assimileerd*, en in het laatste de organische stoffen door afscheiding en uitwerping (*exceretie*) aan de buitenwereld weder gegeven worden. Beide processen vereischen noodzakelijk tot hunne normaliteit een' leefregel of diët overeenkomstig de natuur, en slechts daardoor kan het menschelijk organisme in harmonie blijven, en zijne gezondheid behouden, bevorderen en bevestigen.

Wanneer nu in het algemeen reeds eene natuurlijke levenswijze den grootsten invloed uitoefent op de behouding der gezondheid, zoo is zij bij de genezing van ziekten, waar men de verlorene gezondheid herstellen wil, van nog grooter belang. Het gezonde ligchaam, waarin alle levenskrachten tot het gemeenschappelijke doel van behouding der

ge-

gezondheid, medewerken, is ligt in staat, kleine storingen in zijnen welstand, door afwijking van de natuurlijke levenswijze ontstaan, uit den weg te ruimen, te herstellen; doch niet het zieke ligchaam. Op hetzelfde werken de vreemdsoortige en tegennatuurlijke invloeden veel heviger en verstorender dan op het gezonde, wijl hetzelfde er veel vatbaarder voor is, en hen niet met de noodige kracht weerstaan kan om dezelve onschadelijk te maken. Buitendien is immers krankheid zeer dikwijls het gevolg van eene ondoelmatige en tegennatuurlijke levenswijze, en heeft niet/zelden hierin haren eenigen grond; redenen genoeg om ons gedurende de ziekte met dubbele waakzaamheid op het houden eener natuurlijke leefwijze te doen letten. Deze wordt echter van bijzonder groot belang wanneer de geneesheer door de vereischte middelen eene ziekte herstellen wil. Diëet en genezing door artsenij zijn twee zeer verschillende zaken; de eerste bedoelt slechts het ligchaam van alle invloeden, die de bestaande ongesteldheden onderhouden en vermeerderen kunnen, te bevrijden, en het zoo doende geschikt te maken, om vrijer te werken, en de werking der artsenijen ter genezing der bestaande ongemakken, in hare volkomene zuiverheid te kunnen opnemen. Een eenvoudig, natuurlijk diëet kan op zich zelf geene ziekte genezen, maar het verwijdt slechts de hindernissen, die de genezing van de ziekte tegenwerken, en het haar onmogelijk maken, ter herstelling der gezondheid mede te werken. Bij ligte on-

ongesteldheden gelukt het soms het ligchaam, alleen en zonder hulp der geneeskunst, weer tot zijne vorige gezondheid te geraken. In de meeste gevallen echter wordt de ziekte-toestand door eene natuurlijke levenswijze slechts van de bijkomende omstandigheden, die eene ongeregelde levenswijze er bijgevoegd had, als het ware, gereinigd, en daardoor den waarnemenden arts het beeld der ziekte klaarder, en in zijne eigene natuur voorgesteld (*).

Een

(*) Vele niet onbeschaafden, die zich van de Homeopathie bedienen, zeggen: « Wij bedienen ons van de Homeopathie, want zoo zij ons al niet helpt, schade doet zij toch ook niet! » Anderen zeggen: door zulk een streng voorgeschreven leefregel moet de zieke wel beter worden, en dan heeft het de Homeopathie gedaan! — De legatieraad Dr. *Hennicke* — een man van veelzijdige, uitgebreide kennis, reeds sedert jaren redacteur van een der geachtste en algemeen voordeelig bekendste wetenschappelijke Duitsche bladen, *der allgemeine Anzeiger, und die Nationalzeitung der Deutschen*, namelijk — zegt hierom ook: De homeopathische geneeswijze is allermeeft een geluk voor armen, zoo wel in steden als in dorpen. Predikanten en onderwijzers moesten zich daarom hare grondbeginsels eigen maken, en dezelve in hunnen werkkring trachten te verbreiden. — Wat de partijdigheid aangaat voor de Homeopathie, waarvan men mij beschuldigt, zegt Dr. *Hennicke* verder, zoo bekenne ik rondborstig, dat ik sedert het eerste verschijnen van het *Organon* in 1810, en van jaar tot jaar sterker en met meer vertrouwen, partij getrokken heb voor

Hah-

Een goede leefregel is dus zoowel voor den arts als voor den Kranken zelve een groot gewin;
voor

Hahnemanns geneeswijze der *acute* en *chronische* ziekten, even zoo als elk regtschapen mensch voor de verdediging van waarheid, regt en deugd partij trekt, dat is aan de grondvesting, bevordering en algemeene verbreiding derzelve zijne krachten, zijne eer en zijn leven toewijdt. Hoe veel ik en mijne talrijke familie (zoo ik mij niet vergis heeft hij 15 of 16 kinderen in leven. Hij zelf leed meermaals aan de hevigste en gevaarlijkste longenontstekingen, zoo als zelfs anti-homeopathische artsen verklaarden, en hij werd zonder bloedaftappingen, door homeopathische middelen geholpen,) hoe veel ik en mijne familie aan de Homeopathie te danken heb, kan ik niet met woorden uitdrukken. En dit is eene der redenen waarom ik tot mijnen laatsten ademtogt toe niet ophouden zal naar mijn beste vermogen mede te werken tot hare algemeene verbreiding, want naar mijn inzien heeft *Hahnemann* zich hiermede verdienstelijk gemaakt bij de gansche menschheid, hetwelk de verste naneef met innigen dank en lof erkennen zal. Honderden van praktische artsen in alle landen, zoo in als buiten Europa, en onder hen beroemde mannen, die 20, 30 ja 40 jaren gepraktiseerd hebben, komen in hun oordeel overeen dat zij nu eerst met een vrolijk vooruitzicht op een gelukkig gevolg de zwaarste ziekten naar de homeopathische grondstellingen behandelen en genezen kunnen, en zij betreuren het als een groot verlies voor de lijdende menschheid weemoedig, dat zij de Homeopathie niet aanstonds bij hare bekendwording aan het ziekbed beproefd hebben, en getracht hebben dezelve aan te wenden. Uit dit groote aantal beroemde artsen wil ik slechts de volgen-

voor den eersten, omdat hij dan bepaald weten kan, wat er ter genezing der ziekte gevorderd wordt, en voor den laatsten, wijl de natuurlijke leefwijze den weg baant voor de aan te wenden geneesmiddelen, zoodat deze nu vrijer en ongehinderd hunne werking ontwikkelen kunnen en tevens in het ligchaam des kranken den vereischten graad van tegenwerking (*reactie*) te weeg brengt, die nevens de vereischte artsenijen ter herkrijging der gezondheid noodwendig is. Wanneer dus in het algemeen een natuurlijke leefregel het zekerste *preservatief* is om de gezondheid te behouden, en bij het verlies derzelve krachtig medewerkt ter herstelling; zoo wordt vooral bij de homeopathische behandeling eene hoogst eenvoudige leefwijze, tot

gende aanstippen: Dr. Grosz, Stapf, Rummel, Sieber, Bakody, Mühlenbein, Biegel, von Bönnighausen, Aegydy (lijfarts van prinses Frederik van Pruissen), Kosselbach, Rau, Glasor, Weber, Siegel, Baumann, Schnitt (lijfarts van de hertogin van Lucca), Peschier, Kameroner, Frau, Marenzeller (lijfarts van de vorstin van Metternich), Wiedmann, Quin, Hering, Muller, Schubert, Schweikert, Herrmann, Rückert, Kretzschmer, Wesselhöft, Mauro, Rechner (lijfarts van den hertog van Lucca), von Stegmann, Guarante (vertaler van het *Organon* in het Italiaansch), Romano (vertaler van *Hahnemann's reiner Artzeneimittel-lehre* in het Italiaansch 6 deelen), Cosmo de Oratiis (lijfarts van den koning van Napels), von Sonnenberg von Playel (beiden te Brood in Slavonie)! —

tot in het kleinste en niets beduidend schijnende uitgestrekt, tot eene volstreckte wet; eene wet, die elke Homeopaath bij het ondernemen van een patient tot eene volstreckte voorwaarde maakt, en moet maken. Daar de werking van homeopathische artsenijen reeds bij gezonden door gebrek aan leefregel en andere verstorende invloeden, zoo als b. v. gemoedsbewegingen, verstoord, ja zelfs vernietigd kan worden, zoo moet natuurlijk dit alles zoo veel te eerder bij ziekte geschieden kunnen, dewijl dan het ligchaam vatbaarder is voor allen vreemdsoortigen invloed. De zoo uiterst kleine gaven der specifieke homeopathische artsenijen vereischen dus, om ongestoord te kunnen werken, de verwijdering van allen vreemdsoortigen invloed op het zieke ligchaam, hoe weinig beduidend dezelve ook schijnt, en niet dan bij de stipte waarneming van het vereischte regime kan de homeopathische arts op een zeker gevolg zijner kunstverrigting rekenen. De bepaling van den leefregel hangt bij deze geneeswijze ook af van de eigendommelijkheid van elk ziektegeval, en van de eigendommelijke werking der artsenij. Wanneer de zieke tot op het oogenblik, dat hij homeopathisch behandeld worden zal een onnatuurlijk diët gehouden heeft, en welligt het een of ander gebruik b. v. van koffij, wat gewoonlijk, en vooral in Holland het geval is, hem bijzonder eigen was, zoo kan het zijn, dat zijn toestand voor het oogenblik nog meer verslimmert, wanneer hij zich op eens hiervan onthoudt. Wanneer in deze omstandigheid de ziekte *chronisch* is, dan

dan is het voorzigtig den zieken deze behoefte niet op eens te onthouden, maar van tijd tot tijd te ontwennen, om hem zoo tot den natuurlijken eenvoudigen leefregel te rug te voeren. Ik weet uit ondervinding hoe moeilijk dat is, doch patienten, dien het waarlijk ernst is met de genezing van hun lijden, onderwerpen er zich aan. Wanneer dit geschiedt is kan men met de vereischte behandeling eenen aanvang maken. Bij *acute* krankheden kan de arts natuurlijk dit uitstel niet gedoogen, maar hij moet den zieken aanstonds op het noodige diëet stellen, om de vereischte behandeling oogenblikkelijk te kunnen aanvangen.

Daar die te houden leefregel, ter grondige genezing of zelfs ter beproeving der artseniën voor onontbeerlijk gehouden wordt, en dezelve in vele opzigten afwijkt van de door de vorige theoriën verordende, zoo wil ik, voor zoo ver de ruimte dezer bladen mij dit toelaat, naauwkeurig bepalen, hoe de Homeopaath dien van zijne lijders verlangt.

Vooreerst moet de lijder alle andere artseniëachtige invloeden, dan die welke de geneesheer hem voorschrijft, zorgvuldig en streng vermijden. Men is uit gewoonte, en omdat deze of die arts het wel stilzwijgend billijkt, maar al te zeer geneigd, om behalve de voorgeschrevene medicijnen nog andere, zoogenaamde huismiddelen te gebruiken, om daardoor bijzondere einden te bereiken, die, zoo als men meent, eigenlijk niet bereikt worden door de voorgeschrevene middelen. Bij de homeopathische behandeling, waar de toegediende artseniën

telkens aan den geheelen toestand van den zieken beantwoorden moeten, mag dit, ook niet in het minste, plaats hebben. Vooral is men geneigd den zieken bij buikpijn, hoofdpijn, duizeling, flauwte, kramp en dergelijke, het een of ander aftreksel, voornamelijk van de bovenal beminde kamille, vlier, melisse of pepermunt te geven, of het afkooksel van verschillende plantgewassen als valeriaan, kamille en andere als klisteer aan te wenden; omslagen van kruiden te leggen, azijn, sal ammoniakgeest, eau de Cologne of andere reukwateren te laten ruiken. Deze eigenmagtige inbreuk op de verordeningen des geneesheers kunnen in de Homeopathie niet anders dan nadeelig zijn, omdat daardoor de werking der artsenijen telkens verhinderd of geheel vernietigd — en dus zoo wel de kranke als de arts in zijne verwachting te leur gesteld wordt. Niet minder begaan vele, voornamelijk rijke, in overvloed levende zieken, onwetend een vergrijp tegen den wil des geneesheers door het zoo algemeene en beminde gebruik van welriekende wasch- of schoonheidsmiddelen, van reukwaren, pomaden, artsenijachtige tandpoeder en tincturen — welke laatsten in het algemeen voor weinig meer dan kwakzalverij te houden zijn — en dergelijke meer. Alle dergelijke *parfumeriën* bevatten sterke etherische oliën, wier reuk wel is waar den gezonden niet schaadt, maar bij den zieken de begeerde werking der homeopathische artsenij zeer ligt vernietigen kan, weshalve de kranke zich gedurende den tijd zijner behandeling, hiervan als

ook

ook van alle sterke geuren, zelfs van die van bloemen onthouden moet; *relata refero*.

Eene bijzondere oplettendheid verdient evenwel de keus der voedingsmiddelen, die het menschelijk ligchaam door middel van de maag de noodige stof ter *reproductie* leveren, en de *assimilatie* derzelve ondersteunen. Onder dezelve zijn er zeer vele, die niet vrij zijn van artsenijachtige werking, of die weinig voedseldeelen bevatten, en dus ongeschikt voor den zieken zijn kunnen (*). Hiertoe be-

(*) Het onderscheid tusschen eigenlijke voedingsmiddelen (*nutrimenta*) en specerijen (*condimenta*) is voor het diëet van beduidend belang. De eerste kunnen slechts voornamelijk in zulke zelfstandigheden bestaan, die, door de *assimilerende* werkzaamheid der maag en der darmen, in hare elementaire bestanddeelen ontleed, door dezelve opgenomen, en in dierlijke zelfstandigheid veranderd worden; de laatste daarentegen zijn die zelfstandigheden, die minder eigene stof ter voeding gevende, slechts de levenswerkzaamheid der verteringsorganen verhoogen, en daardoor de *assimilerende* kracht des ligchaams vermeerderen, zoo dat dus, wanneer gene meer de stof der vertering geven, deze meer de vertering ondersteunen; waar tusschen echter moeilijk eene scherpe grenslijn getrokken kan worden. — De hoogere kookkunst kan en mag dus eigenlijk geen ander doel hebben, dan de voedingsmiddelen zoo te bereiden en in verbinding te brengen, dat het ligchaam van den eenen kant genoeg voedseldeelen ontvangt, van den anderen kant echter de, door de harmonische werkzaamheid van alle systemen ondersteunde, *assimilerende* kracht in haren normalen graad behouden

behooren onder de vleeschspijzen, het vleesch van al te jonge of onnatuurlijk vette, zoogenaamd gemeste dieren, zoo als kalfs-, geiten-, varkens-, eenden- en ganzenvleesch, wildbraad, dat te zeer tot rotting overgegaan is; verscheidene vischsoorten, kreeften, oesters, mosselen, slakken, enz. (*); onder de plantenspijs: peterselie, knoflook, aspergies, rammenas, radijs, mierikswortel, selderij, mostaard, alle sterkkriekende en specerijachtige kruiden en zaden, als: kervel, wijnruit, laurierbladen, bronkers (*sisymbrium nasturtium*), ook de zoogenaamde soepgroenten, benevens komijn, koriander, peper, gember, kaneel, kruidnagelen, muskaatnoot en foelie, cardamon, saffraan, vanille en andere uitlandsche specerijen, waarvan men zich

wordt, en de spijzen door overprikkeling dezelve niet abnorm verhoogen, noch dat de spijzen door te weinig prikkeling langzaam of in het geheel niet verteerd worden. — En hierop geeft de Homeopathie zeer nauwkeurig acht. —

(*) Oesters, mosselen, slakken, enz. zijn als levendige slijm en *gelei* wel ten hoogste voedend en ligt te verteerren, maar bij sommige der eerste schijnt zich met den dood of de rotting eene hoogst giftige, waarschènjlijk stikstof bevattende, stof te ontwikkelen, waardoor dezelfde mossel, zelfs gekookt, als hoogst giftig verschijnt, en dikwijls doodend werkt. Hetzelfde geldt van de kaviaar en van vele paddenstoelen en zwammen, zoo als morilles, champignons, welke op zich zelve en versch niet schadelijk zijn, maar het echter door de beginnende rotting worden.

zich gewoonlijk bedient, om aan de spijzen een aangename of zoogenoemd *piquant* smaak te geven.

Hoewel de homeopathische arts zijnen lyder vele genietingen ontbeeren doet, zoo blijft hem toch nog altijd een groot getal spijzen ter keuze overig. Onder de verscheidene vleeschsoorten zijn het meest aan te bevelen: wild (dat zoo min oud als mogelijk en niet half verrot moet zijn), rundvleesch, mager schapenvleesch, benevens het vleesch van niet al te jonge hoenders, kalkoenen en duiven. Even eens zijn den kranken veroorloofd: week gekookte, echter geene harde of in boter gebradene, eijeren, versche, niet te hoog gekleurde, boter, niet te oude kaas, waarin echter geene specerijën zijn mogen. Onder de plantsoorten heeft men eenen nog grooteren overvloed van dienstige spijzen; onder de moesgroenten: spinazie, dop-erwten, groene boonen, bloem- en andere kool, gewone salade, wortels, koolrapen; verder: rijst gort, gepelde gerst, sago, gierst; minder goed zijn, wegens hunne moeilijker vertering, en wegens de mindere voedingsdeelen de verschillende meel-spijzen enz.: gelijk ook erwten, linzen, boonen, aardappelen; van de boomvruchten, die echter alle goed rijp zijn moeten: pruimen, zoete kersen, appelen, peren, druiven, frambozen, meloenen, perziken, abrikozen; ingelegde vruchten kunnen dan alleen gegeten worden, wanneer zij geene specerijen bevatten.

Wat het brood aangaat, zoo kan de kranke zoo

wel zwart als wit brood eten, doch het moet niet versch, maar een dag of twee oud, daarbij zuiver, goed uitgegist en doorbakken zijn, het koorn moet goed gemalen zijn, en geene schadelijke inmengselen bevatten. In het algemeen is roggenbrood te verkiezen boven tarwenbrood, wanneer de spijsvertering niet te zeer verzwakt is, of wanneer men dezelve niet wat meer sparen wil, zoo als in *acute* ziekten, als wanneer men liever tarwenbrood laat eten. Beschuit staat gelijk met wit brood; koeken en ander gebak kan dan alleen toegestaan worden, wanneer het niet vet is, geen specerijen, zoo als anijs en dergelijke, en niet te veel gist bevat, en dan nog goed doorbakken is.

Het gebruik van *zuur* plantaardig voedsel, zoo als b. v. van zure kersen, aalbessen, zuring; van zure melk en azijn (zuivere wijnazijn, geene vruchtazijn of dergelijke) is dan slechts toe te staan, wanneer de pas genomene medicijnen geen nadeel of verandering ondergaan in hare werking, door het zuur, hetwelk somwijlen wezentlijk het geval is. Suiker heeft geene nadeelige werking, en kan dus in matige hoeveelheid genoten worden. —

Ook voor de bereiding der spijzen voor den zieken moet door den homeopathischen arts behoorlijke zorg gedragen worden. Vleesch mag nog te zeer uitgekookt noch te hard gebraden worden, dewijl het in beide gevallen aan kracht en verteerbaarheid verliest. Groente, voornamelijk peulvruchten, moeten altijd behoorlijk week gekookt zijn. Raauwe planten, zoo als b. v. salade, kunnen

nen alleen bij ongestoorde spijsvertering, en dan nog wegens de azijn slechts met beperking, genuttigd worden. Dat de spijzen zonder eenige specerij of iets dergelijks moeten worden toebeleid, is reeds gezegd geworden. Daarbij moet men er nog streng op letten, dat de spijzen bij hare bereiding, door het metaal of het verglaassel van het aardewerk niets onreins of schadelijks tot zich nemen.

In het algemeen is het het best, dat de zieke dierlijke en plantaardige spijzen in behoorlijke vereeniging gebruikt; alleen in *acute* ziekten, wanneer plantaardige het beste zijn, en in zulke gevallen waarin een bepaalde tegenzin tegen het vleesch bestaat, zoo als b. v. bij zekere verhindering in de spijsvertering, is het vleeschvoedsel voor een tijdlang na te laten.

Wat de hoeveelheid van het te nemene voedsel aanbelangt, zoo spreekt het van zelf, dat matigheid vereischt wordt, en dat onmatigheid vooral in *acute* ziekten niet dan van groot nadeel zijn kan. Voor het overige is en blijft het ook in dit opzigt gewigtig, en uitgemaakt het beste, slechts de roepstem der natuur gehoor te geven, en matig te voldoen.

Onder de dranken is de *indifferente* vloeistof, het *water*, als zuiver dorstlesschende, het geschiktste voor zieken van allerlei aard. Het gezondste is het levende, uit den schoot der aarde ontspringende; daarna het zuiververgaderde regenwater; als volkomen *indifferent* heeft hetzelfde voedsel noch specerij. Aan het water sluiten zich de

D 4

melk,

melk, en de daaruit naar Homeopathische voorschriften bereide *hui*. (*)

Voor het overige moet de koemelk bij het gebruik der Homeopathie gekookt zijn, wjl, zij versch, even als die van andere dieren, niet geheel zonder artsennijachtige werking is. Karnemelk mag de kranke alleen dan drinken, wanneer andere zure spijszen hem veroorloofd zijn. Van de verschillende biersoorten — drinkbaar brood — mogen diegene slechts gebruikt worden, die geene vreemdsoortige, specerijachtige, *stimulerende* of *narcotische* inmengsels bevatten; het meest aan te bevelene, ten opzichte der Homeopathie, is het, uit tarwe en (ongerosterde) gerst gebrouwen, wit bier, of het van niet al te zeer geroosterde gerst bereide, en geen of althans maar weinig hop bevattend, bruin bier; beide moet goed uitgegist en niet te sterk zijn en met mate gedronken worden. Er zijn nog vele door kunst bereide dranken, zeggen de Homeopathen, die de zieke alleen ter dorstlessching of ook te gelijker tijd tot voedsel gebruiken kan; daartoe behooren: rundvleeschbouillon, warm bier, afkook-

(*) *Melk* is het *elementair* voedsel van den nieuwgeboren mensch, en van den natuurmensch in het algemeen. Hoe meer echter de overbeschaafde mensch zich van dezen natuurlijke staat verwijderd, en door kunst zamengestelde dranken gebruikt, des te meer zal de rauwe melk voor magen aan *piquante* dranken gewoon, *indifferent* en onverteerbaar worden.

kooksels van havergort, gerst, gort, rijst, gedroogde vruchten, van broodkorst in water, doch natuurlijk zonder toevoeging van citroen of iets dergelijks, amandelmelk, echter alleen van zoete, volstrekt geene bittere amandelen, cacaoboonen, zacht ge-roosterd en fijn gemalen, en dan met water of melk gekookt (dus ongekruidde chocolade). Even als de spijzen, zoo moeten ook alle de opgenoemde dranken zonder eenige toevoeging van specerijen bereid worden, en men moet zorgen, dat zij door het vaatwerk geene schadelijke hoedanigheden verkrijgen. Bij *acute* ziekten is bovendien vooral matigheid in het gebruik der geoorloofde dranken in acht te nemen.

Wanneer zoo doende den zieken eene ruime keus overblijft, onder de niet artseniachtig werkende dranken, zoo moet hij daarentegen zich ook streng van zulke dranken onthouden, die den gezondheidstoestand veranderen kunnen. Deze zijn koffij, wijn (*), brandewijn en alle zamengestelde geest-

(*) *Wijn*, het geestrijkste natuurproduct der gematigde luchtstreek is, naar mijn gevoelen, de edelste drank, die de mensch genieten kan, als het ware, de specerij des geestigen levens, dus onontbeerlijk voor het hoogere geestige leven van den edeleren mensch, (want waarlijk bij den jeneverdrinker is wel nooit eene wezenlijk groote gedachte ontstaan en in uitvoering gebragt,) en is, nevens het brood, als de natuurlijkste spijs voor den mensch, als de grootste gave van God aan te zien, doch wordt ook, zoo als elke hemelsche gave, door onmatigheid tot

geestrijke dranken, als b. v. bisschop, punsch, kardinaal en likeuren van wat aard ook, specerijachtige, zoogenoemde versterkende bieren, groene en andere thee en alle andere thee-aftreksels welken naam zij ook dragen, zoo als b. v. melisse, kamille, zoogenaamde borstthee en dergelijke meer. Slechts in sommige gevallen kan de arts zeer slappe thee toestaan.

Het rooken en snuiven kan den zieken onder beperking toegestaan worden, wanneer hij namelijk reeds lang daaraan gewoon is, en daardoor de tabak opgehouden heeft de haar eigene artsenijachtige werking op het ligchaam te openbaren; bij
chro-

vergif. — In het algemeen schijnt mij toch dat bij de geneeskundige behandeling naauwkeurig de verschillende werkingen der voedingsmiddelen naar den ouderdom, het temperament, de gewoonte en vooral naar de luchtsgesteldheid moeten in acht genomen worden. Voor het kind, voor hetwelk alleen het natuurlijk voedsel, de moedermelk, dienstig is, zal alle prikkelender en zwaarder te verteren voedsel ligt schadelijk zijn. Prikkelbare menschen of gevoelige magen zullen eer nadeel ondervinden van prikkelbare en zwaar te verteren spijzen, dan de aan harde kost gewone land- of zeeman. Even zoo bepaalt de gewoonte aan zware en prikkelende spijzen en dranken den graad der werking; en voor personen niet aan dezelve gewoon zullen zij even als bij de, door honger vatbaarder, menschen eerder nadeelig worden. Omstandigheden die de Homeopathie gewis in acht moet nemen, en die hare uitoefening in vele landen met groote zwarigheden kan doen verbonden zijn.

chronische ziekten kan men dus het gebruik daarvan toestaan, wanneer de zieke niet onmiddellijk na het innemen der medicijnen, maar eerst eenige uren daarna rookt of snuift, opdat de artsenij vooraf behoorlijk door het ligchaam kan opgenomen worden. In *acute* ziekten echter is het noodig, dat de lijder zich gedurende de ziekte vooral van rooken onthoude, hetgeen hem echter zoo als bekend is, geene groote opoffering zijn zal, daar er dan meestal een tegenzin tegen bestaat. Het snuiven kan in neus- en mondholte-ongemakken van nadeel zijn, dewijl het in dit geval de werking der toegediende artsenijen, die zich hier bij voorkeur in die deelen des ligchaams vertoonen moet, maar al te ligt benadeelen en verstoren kan. Het zelfde geldt voor het rooken, bijzonder van cigaren, bij oogkwalen.

Van het regime met opzigt tot slapen en waken, beweging en rust, woning en kleeding, levenswijze en bezigheden, enz. reken ik niet noodig iets te zeggen daar het *coïncideert* met de verordeningen der overige theoriën; alleen moet ik hier nog opmerken, dat wanneer de Homeopathie gebruik maakt van omslagen, dat die dan alleen uit zwachtels in water nat gemaakt bestaan, zonder vreemdsoortige toevoegsels, en dat dezelve ook niet gebruikt moeten worden dan op bevel des geneesheers.

DE

HOMEOPATHIE

*bedient zich niet van bloedaftappingen naar
de tot nu toe bestaande verordeningen
der geneeskunst.*

Daar de Homeopathie steeds met inwendig ge-
gevene artsenijen eene genezing bereiken wil, en
wel met zulke artsenijen, die bij gezonden eene
ongesteldheid gelijk aan de te genezene voortbren-
gen kunnen, zoo mag men met regt vragen, hoe
de Homeopathie het maken zal met de door de
bestaande scholen zoo overvloedig aangewende
bloedaftappingen; en ofschoon noch het oogmerk
noch de ruimte dezer bladen toelaten breed uit te
weiden over dit punt, zoo is toch dit onderwerp
van zoo veel gewigt in de geneestheorie, dat men
er gewis eenige opmerkzaamheid aan verleen en zal.

De bloedaftappingen door aderlating, bloedzui-
gers, koppen, enz. waardoor aan het menschelijke
ligchaam een wezenlijk levendig bestanddeel ontno-
men wordt, waren tot nu, een zeer veel gebezigd

en

en geroemd hulpmiddel in een aantal van ongesteldheden, zoo als b. v. beroerte, congestie, zogenoemde volbloedigheid, bloedvloeijingen, bij de, na stelping van natuurlijk bloeden, ontstane bezwaren, bij krampachtige ongesteldheden, in verschillende kwalen en hoofdzakelijk echter in bijna alle ontstekingsziektegevallen. Het is hier de plaats niet om al de bedoelingen uit elkander te zetten, die men in de verschillende ziekten met het bloed-aftappen heeft; dat echter deze bedoelingen, die men met dit ééne middel, ten minste voor het grootste deel (want men wendt immers bij dezelve gewoonlijk nog andere middelen aan) heeft, zeer verschillend van aard zijn moeten blijkt reeds uit de groote verscheidenheid der ziektegevallen, waarin men dezelve in meerdere of mindere mate aangewend heeft. Deze omstandigheid alleen kon het reeds doen betwijfelen of de bloedaftappingen tegen al de verschillende ziektevormen, waarin men dezelve aangewend heeft, werkelijk een radicaal geneesmiddel zijn, want elke verschillende ziekte-toestand moet toch ook noodwendig verschillende vereischen, verschillend werkende geneesmiddelen ter herstelling noodig hebben. Nu is wel is waar niet te loochenen, dat de bloedaftappingen, vooral de groote, eenen zeer grooten invloed op de meeste systemen van ons ligchaam te weeg brengen, die eerst in eene vermindering der bloed-massa daarna echter in zamentrekking en verminderde werkzaamheid der aderen, in vermeerderde opslurping der vochten, enz. en in verzwakking

van

van het zenuwengestel bestaat (*); maar buitendien is er nog veel bij op te merken, hoe deze werkingen der bloedaftapping (die altijd dezelfde, en ofschoon ver in het ligchaam verbreid toch in vergelijking van de groote verscheiden aardigheid der ziektegevallen waartegen zij gebruikt worden, hoogst een-

(*) Bij elke beduidende bloedaftapping deelt de *primair* in het bloedgestel ontstaande werking — zwakheid — zich spoedig *consensueel* mede aan de overige gestellen, en dus ook aan het *sensitive* gestel des ligchaams, en werkt daarop wegens de grootere vatbaarheid van hetzelfde, zelfs meer verzwakkend dan op het bloedgestel, waardoor dan zwakte van het zenuwengestel en voornamelijk van de hersens ontstaat, die zich dikwerf als onmagt, kramp enz. openbaart. Het organische ligchaam zoekt intusschen steeds het evenwigt van de enkele gestellen des organismus te behouden, en dus ook de integriteit van het bloedgestel weder te herstellen, waardoor dan bij bloedaftappingen de immer voorhanden reproductie van het bloed toeneemt, en de bloedmaking vermeerderd wordt. Hierin ligt juist ook de grond waarom eene sterke en spoedige bloedaftapping meer verzwakt dan verschillende kleine bij tusschenpoozen, ofschoon zij evenveel bloed ontnemen, waarom zij dan steeds herhaald moeten worden, zoo als wij dagelijks gelegenheid hebben te zien. Bekend is het dat de landlieden gewoonlijk in het voorjaar en in den herfst zich doen aderlaten, ja er door de natuur toe gedrongen worden. De Homeopathie heeft ook reeds in dit opzigt in vele streken van Duitschland dit misbruik door overtuiging verminderd.

eenvormig zijn) in al deze ziektegevallen eenen onmiddellbaren heilzamen invloed hebben moeten. De ondervinding geldt immers in alles wat de praktische geneeskunst betreft veel meer dan bloote hypothetische onderzoekingen, en deswegens mag, wat het nut dezer aftappingen aangaat, ook alleen de ondervinding spreken; deze leert nu 1°. dat de bloedaftappingen in vele gevallen vele gewigtige diensten bewijzen, en zeer dikwijls, zoo al geene radicale, toch oogenblikkelijke hulp aanbrengen kunnen, zoo als b. v. in beroerte, en in hevige ontstekingen van edele organen; dat zij echter 2°. daar zij zeer dikwijls slechts oogenblikkelijke betering in den toestand van den zieken en geenszins eene volkomene genezing derzelve te weeg brengen, vaak dikwerf moeten herhaald worden, en dat daardoor den zieken een groot gedeelte van zijne kracht ontnomen wordt, zonder dat daardoor zijne oorspronkelijke ziekte opgeheven wordt; dit is namelijk bij congestiën, wier grond men in de zoogenoemde volbloedigheid zoekt, en, met weinig verandering, ook niet zelden bij hevige ontstekingen het geval; 5°. dat, wanneer ook eene ongesteldheid werkelijk door bloedaftapping genezen wordt, dit dan echter bijna altijd geschiedt ten koste van een groot verlies van kracht; dit zien wij niet zelden in de zoo langdurige en moeilijke herstellingen van ontstekingen waarin men, om de hevigheid der ontsteking te matigen, en daardoor dreigend levensgevaar af te wenden, eene groote hoeveelheid bloeds — de bron van alle kracht —

meer-

meermaals ontnemen moest, zoo dat de lijders op deze wijze beroofd worden van de krachten noodig tot eene spoedige herstelling. Zulke personen ziet men dikwijls, na dat hunne oorspronkelijke ziekte door het bloedaftappen genezen geworden is, door het geleden verlies van sappen in eene nieuwe, somtijds weinig minder hevige ongesteldheid dan de vorige vervallen, in eenen eigendommelijken toestand van zwakte en krachteloosheid, die nogmaals de hulp der kunst behoeft om genezen te worden. Eindelijk leert 4°. de ondervinding dat de aanwending der bloedaftappingen, daar zij niet zelden hypothetischer wijze ondernomen worden — zoogenaamde proefaderlating — dikwijls zeer bedenkelijk, en het vermoedelijk daaruit ontspruitende nut voor den zieken hoogst dubbelzinnig is; zoo dat zelfs de beste en geoefendste artsen niet zelden over de noodwendigheid en het nut eener aftapping in twijfel blijven, en in gevaar geraken misgrepen te doen, zoo als de dood van wijlen den minister *Casimir Perier* bewijst. Zoo veel is immer zeker, dat de bloedaftapping nooit een specifiek geneesmiddel tegen eenig ziektegeval is, want zoo dit het geval was, dan moest men steeds met vertrouwen de genezing van dezelve alleen verwachten kunnen; maar in plaats van zich hier op alleen te verlaten, wendt men gewoonlijk nog andere middelen daarbij aan, die men dienstig rekent in elk voorkomend geval. In de meeste gevallen werken de bloedaftappingen, zoo als reeds gezegd is, slechts *palliatief*, dat is: de bestaande ongemakken worden slechts

slechts voor een korteren of langeren tijd verholpen, en komen dan niet zelden sterker terug. Zoo is zelfs in beroerte de aderlating op verre na niet altijd in staat, eenen tweeden — en dan gewoonlijk — doodelijken aanval te verhoeden; congestiën worden misschien nooit door bloedaftapping duurzaam genezen; hetzelfde geldt ook van de bloedvloeijingen en andere gevallen, en ook in ontstekingen wordt niet zelden eene meermaals herhaalde aftapping noodig, omdat de ziekte, na verloop van een' zekeren tijd, weer verslimmert. Zelfs waar de bloedaftapping de ziekte wezentlijk geneest, geschiedt dit niet regstreeks, maar langs eenen omweg, dat is, zij geneest niet door alleen en onmiddelbaar, maar slechts door middelbaar op de ziekte te werken, en de kranke verliest er steeds een grooter of kleiner deel zijner krachten door.

Zonder nu de waarde der bloedaftappingen in vele gevallen, bijzonder in zulke, waar spoedige hulp noodig is, wat mij aangaat, in het minste te willen miskennen, maakt de Homeopathie toch gewoonlijk in het geheel geen gebruik daarvan (en heeft daardoor den Duitschen wondhealers reeds menige zucht doen slaken) in zoo verre en voor zoo wijd het haar mogelijk is, zonder bloedaftapping hetzelfde doel, dat men door deze bereiken wil, even zoo zeker en nog sneller te bereiken, zonder daarbij den zieken bloot te stellen aan de nadeelen en ongemakken, die de aanwending van bloedaftappingen, ook zelfs wanneer er genezing

E

door

door bewerkt wordt, alhoewel niet altijd toch zeer dikwijls, voor hem hebben moet.

Daar alle ziekten, met uitzondering van de nieuw ontstane mechanische beschadigingen, in dynamische verhoudingen — in bijzondere tegennatuurlijke uitingen van de levenswerkzaamheid — gegrond zijn, zoo is dit even eens dus met de gevallen waartegen men tot nu toe bloedaftappingen aanwendt. Zij bestaan gezamentlijk in eene ontstelde werkzaamheid van enkele organen of systemen van ons ligchaam, zoo als b. v. van het bloedvatengestel in ontstekingsziekten, van de longen in longontstekingen en in het bloedspuwen, enz. Dat de gebrekkige uiting der levenswerkzaamheid door zulke middelen, die op zich zelve op de levendige kracht van ons ligchaam werken, en eene verandering van den gezondheidstoestand voortbrengen kunnen, door artseniijachtige zelfstandigheden weder tot den natuurlijken staat terug gebragt kunnen worden, is bekend, en door de genezing van ontelbare ziekten door artsenijen bewezen. Waarom zou dit ook niet mogelijk zijn met die gevallen die naar de bestaande grondregels bloedaftappingen tot hunne genezing vorderden?

Wanneer het niet te loochenen is, dat in ontstekingsziekten, waarin men de aderlating op het dringendst en onvoorwaardelijkst gebiedt, de natuurlijke toestand van het bloed zelf veranderd is, zoo kan men toch onmogelijk de oorzaak dezer krankheden eenig en alleen in het bloed zoeken, maar zij moet veelmeer eenen dieperen grond hebben,

ben, zij moet wel voor het naast in het lijdende deel zoo als b. v. in leverontstekingen in de substantie der lever zelve, bij ontstekingen in de bloedvaten te zoeken zijn (*). Dit zag onder meer anderen

(*) Hoe onzeker in het algemeen nog hier en daar de medicinale begrippen zijn blijkt uit hetgene men *van en over de koorts* dacht. Nog tot op de jongste tijden namen men koorts voor een' bijzonderen ziekte-toestand, die, niet bij alle ziekten tegenwoordig, slechts aan enkele eigen was, ja zelfs dikwijls voor eene bijzondere *soort* van ziekte, en men onderscheidde daarom met de ouden de ziekten in koortsachtig en niet koortsachtig. Betrachten wij er de symptomen van, en zetten wij den toestand, die haar voortbrengt, uit elkander, zoo vinden wij dat de symptomen der koorts in het lijden van alle systemen onzes ligchaams, voornamelijk echter in het lijden des bloedgestels, zijnen grond heeft, waaruit volgt, dat de koorts geene ziekte van een enkel gestel zijn kan, maar wel eene algemeene ziekte des menschelijken ligchaams. Even zoo vinden wij echter ook, dat de koorts ontstaat zoodra een plaatselijk ongemak, vooral in het bloedvaten gestel, met name ontsteking, het gansche organismus mede doet lijden, hetwelk daaruit blijkt, dat de koorts met het af- en toenemen der plaatselijke ongesteldheid af- en toeneemt, en ofschoon daardoor de koorts symptomen van het lijden aller organen geeft, en zij ook bij algemeene ziekten ontstaan kan, zoo heeft zij toch geenszins altijd haren grond in algemeene ziekte. Hieruit volgt nu natuurlijk dat de koorts geen op zich zelf bestaand ziekteproces, nog minder eene bijzondere *soort* van ziekte, maar slechts de uiting van het algemeene lijden des organismus in de verscheidenaardigste ziekte-

ren van *Helmont* in, die de ontsteking met eene, in het zieke orgaan, stekende doorn vergeleek, en ook daarom het aderlaten geheel en al verwierp, en voor zeer schadelijk hield. De eerste en voornaamste voorwaarde ter genezing eener krankheid moet echter steeds die zijn, dat de grondoorzaak derzelve weggenomen wordt; geschiedt dit niet, dan kan geene snelle en grondige, maar op zijn hoogst slechts eene oogenblikkelijke betering van den toestand verkregen worden; zoo als de ondervinding geleerd heeft, is de bloedaftapping geen specifiek geneesmiddel voor eenigen ziekte-toestand, maar zij heeft eenen algemeenen steeds gelijkvormigen,

processen is, — dus algemeene symptomen van een algemeen of oorspronkelijk of consensueel lijden des ganschen organismus bij een algemeen of plaatselijk ziekteproces, derhalve niet de ziekte, maar alleen de uiting van dezelve. Dus kunnen ook alle ziekten, zoodra zij in uitgestrektheid of in hevigheid toenemen, consensuele koortsen verwekken, en er ontstaat dan plaatselijke krankheid met consensuele algemeene symptomen, zoo als b. v. wormziekte met koorts, venerische ziekte met koorts, kanker met koorts enz. Een bewijs dat de verdeling der ziekten in koortsachtige (*morti fibriles*) en koortsvrije (*morti nonfibriles*) in het geheel niet bestaan kan, en dat in het algemeen het denkbeeld van koorts, als slechts door de zinnelijke waarneming opgenomen, voor de bepaling van het wezen der ziekte geene waarde heeft. De Homeopathie behoeft dus natuurlijk dit denkbeeld niet.

gen, verzwakkenden invloed op het gansche ligchaam, waardoor zij voor het oogenblik de hevige aanvallen eener ziekte matigt, dringend gevaar afwendt, en te gelijk bewerkt dat de geheele ziekte een' gematigder loop neemt, doch eigenlijk en regtstreeks wordt nooit eene ziekte door bloedontneming genezen, en het is bekend dat vele ontstekingsziekten, in weerwil van rijkelijk aangewende aderlatingen, toch hunne natuurlijke tijdruimte doorloopen. Voorondersteld dat de veranderde gesteldheid des bloeds, namelijk in ontstekingen, een groot aandeel aan de ziekte zelve hebbe, zoo zal deze toch ook door geschikte geneesmiddelen weer tot dien natuurlijke toestand teruggebragt kunnen worden, even goed als door kunstige vermindering des bloeds, die in ziekten niet anders heilzaam werken kan dan door dat zij in de levenskracht des bloeds, en in die des ganschen ligchaams eene verandering voortbrengt. Dat echter artsenijen eenen grooten en snellen invloed op de verandering der sappen van ons ligchaam, en voornamelijk op het bloed niten kunnen is aan geenen twijfel onderworpen. De aanwezigheid van eene te groote hoeveelheid bloed in het ligchaam bij vele ziektegevallen, hetwelk men eveneens als eene beweegrede ter aderlating aanziet, is nog geenszins in alle gevallen zoo buiten twijfel gesteld, dat men op dit vermoeden alleen de hoeveelheid bloeds verminderen mag. Wanneer ook de ondervinding leert dat vele personen volbloediger en daardoor ook tot vele krankheden meer geneigd zijn, zoo

zal toch de kunstige bloedsverandering niets anders bewerken dan dat de bloedmassa voor een' korten tijd vermindert wordt; de eigene aanleg des lichaams tot eene vermeederde bloedvorming wordt daardoor niet weggenomen, en de ondervinding leert, dat in weerwil van herhaalde bloedontnemingen, de toestand die wij volbloedigheid noemen, en de daaraan verbonden bezwaren, altijd weer op nieuw verschijnen, zoo dat de kranke zich eindelijk aan een regelmatig herhaald aderlaten gewennen moet, zoo zijn toestand niet slimmer worden zal dan te voren (*). Zulke ziekte-toestanden kunnen

(*) Hiertoe behoort vooral het groote misbruik der zoogenaamde voorbereidings- en reinigingskuren, die in eene regelmatige aanwending vooral van aderlating, koppen, purgeer- en braakmiddelen, zweetdranken, enz. bestaan. Allerdings bestaat er eene voorbereidingskuur, welke in verdrijving der algemeene en bijzondere ziekte-aanleg, en in verwijdering der veroorzakende momenten, b. v. der besmettingen (contagiën) bestaat; maar daar deze slechts naar wetenschappelijke principen, door artsen ontworpen en verordend worden kan, zoo is het klaar, dat zulke dikwijls door kwakzalvers en half-artsen aangewende middelen, die, om zichtbaar gevolg te verkrijgen, in hevig werkende middelen betaan, altijd meer schadelijk dan nuttig worden, daar hier van geene kennis der physiologische verhouding des menschelijken organismus de rede zijn kan. De zoogenaamde zuiveringskuren, welke dikwerf als huismiddelen ter verwijdering van schadelijke stoffen, scherpe sappen, onreinheid van het darmkanaal, enz. door leeken

nen slechts door zulke middelen, die den grooten aanleg ter bloedmaking wegnemen, in den grond ge-

ken aangewend en regelmatig herhaald worden, en voornamelijk bestaan in verzwakkende middelen, voornamelijk aderlaten, zacht afdrijvende middelen, zweetmiddelen, voorjaarskuur, in aanwending van zacht afdrijvende afstrekseis van versche kruiden, in het aanwenden van zoutachtig mineraalwater, enz. kunnen daardoor nuttig zijn dat zij op enkele systemen des menschelijken organismus specifiek werkende, derzelver abnorme werkzaamheid verminderen. Zoo als het vrouwelijke ligchaam zich periodiek als het ware reinigt — namelijk overmatige werkzaamheid des bloedsystems door vrijwillige bloedingen verwijdert — zoo zijn er ook reinigingskuren in dezen zin, om de uitstekende werkzaamheid van enkele systemen weg te nemen, en daardoor de harmonie des levens te behouden, die dus in de *categorie* der voorbereidingsmiddelen vallen. Niet alleen dus ten opzichte van de *verwijdering van schadelijke stoffen*, maar ook ten opzichte van de verdrijving van eenzijdige abnorme werkzaamheden des organismus zijn er dus zulke reinigings- of veelmeer voorbereidingskuren, die echter natuurlijk bij de verschillende geslachten, standen, levenswijzen, temperamenten, en naar de verschillende epidemische en endemische invloeden verschillend zijn moeten; die niet voor elk mensch en te allen tijde dezelfde zijn, die door overmaat hoogst schadelijk worden kunnen, en welker bearbeiding en daarstelling de eigenlijke grondslag leggen zou tot de volksartsenijkunst — die tot nu toe nog onder de *vrome wenschen behoort* — en geenszins blindelings en op aanraden van geneeskundige kwakzalvers in gebruik gebragt kunnen worden. De Homeopa-

genezen worden; de aderlating echter doet dit niet, maar zij is slechts palliatief, slechts een oogenblikkelijk hulpmiddel. Bij zeer vele ziektegevallen, met name bij de ontstekingsziekten, laat eene te groote hoeveelheid bloeds zich in het geheel niet als oorzaak der ziekte denken; deze ontstaan gewoonlijk zoo snel, dat men niet wel aannemen kan, dat het ligchaam in zoo korten tijd zoo veel bloed bereidt, dat daaruit ziekte voortkomen kon, en gewoonlijk gaan ongemakken zoo als b. v. matheid en slapheid des ligchaams, huivering en dergelijke meer, vooraf, welke geenszins toelaten te gelooven dat het ligchaam in staat is meer bloed te bereiden dan gewoonlijk. In tegendeel schijnt er bij de meeste gevallen, die kenteekenen van vermeerderde hoeveelheid bloeds schijnen te hebben, veel-
 eer eene groote uitzetting van het reeds voorhanden bloed, dan wel eene werkelijke vermeerdering plaats te hebben (*).

Het

thie nam deze omstandigheid daardoor in overweging, dat zij de strengste, eenvoudigste levenswijze voorschrijft, en heeft ten minste in dit opzicht wezentlijke verdiensten door de naauwkeurige inachtneming en waardering van het diëet.

(*) Eene schijnbaar grootere volbloedigheid kan ook door zekere uitwendige oorzaken in zeer korten tijd voortgebracht worden, zoo als b. v. door toorn en andere hevige gemoedsbewegingen, door hard spreken of loopen, door uitwendige warmte en meer andere; het gezicht wordt dan rood, de oogen vonkelen, de aderen komen

Het tot nu toe, ook naar de homeopathische theorie gezegde, moet alleen bewijzen, dat het op zich zelf reeds denkbaar is, dat de ziektegevallen waartegen men dus verre de bloedaftappingen aangewend heeft, ook zonder dezelve door zulke artsenijen, homeopathisch genezen worden kunnen, die bij gezonden dergelijke ziektegevallen voortbrengen kunnen; en, zeggen de homeopathische artsen, de Homeopathie heeft ook de ondervinding voor zich, welke in alles wat de geneeskunst betreft op het onwedersprekelijkst beslist. Zonder zekere artsenijen te hebben leeren kennen, welke bij gezonden dergelijke bezwaren verwekken als die, welke men door bloedaftapping genezen wil, zoo als: ontstekingen, congestiën, bloedvloeijingen uit verschillende deelen des ligchaams, enz., zou de Homeopathie de bloedontneming even min kunnen ontberen, als de geneesheeren van andere scholen; maar daar zij dergelijke artsenijen gevonden heeft (b. v. *aconit* in de octillioenste verdunning tegen longenontsteking, dat is tegen de stekende pijn in dezelve met moeilijke ademhaling, enz., in het algemeen in plaats van aderlating) zoo wordt het haar gemakkelijk, daarmede ziektegevallen van dezen aard bijna altijd zonder bloedaftapping te genezen;

ja

men te voorschijn en slaan sneller en heviger, en toch zal niemand gelooven, dat op het oogenblik dat dit geschiedt, de bloedmassa des ligchaams zich in der daad vermeerderd heeft.

ja zij doet dit gewoonlijk in veel korter tijd dan het door aderlating of bloedzuigers bewerkt worden kan, en bespaart daardoor den zieken niet alleen een langdurig ziekbed, maar ook al de nadeelen, die de aderlatingen, ten minste de groote, bijna altijd na zich slepen. (Verscheidene homeopathische genezingen van zulke ziektegevallen die men naar de vroegere gevoelens volstrekt niet zonder aderlating zou hebben kunnen of willen behandelen, zijn opgegeven in het archief voor de Homeopathie — een werk dat nu ongeveer 12 dikke deelen groot is.)

Hoe zeer nu ook de Homeopathie de bloedlatingen ontbeerlijk maakt, zoo komen er toch somtijds gevallen voor, waarin zij zelve het voor doelmatig, ja zelfs noodig houdt hare behandeling te doen voorafgaan van dezelve, omdat de kranke, of vroeger aan regelmatige latingen gewoon was, of dat een snel palliatief middel, dat is, zulk een dat de dreigendste toevallen oogenblikkelijk verhelpen kan, noodig is, om ten minste eerst de uitgebluschte levenswerkzaamheid weer aan te wakkeren; in zulke gevallen (waaronder verstikkingen door het inademen van schadelijke lucht en door worging, vele soorten van beroerte, zeer hevige ontstekingen bij zeer robuste en aan herhaalde aderlating gewone personen, enz. behooren) erkent de homeopathische arts bloedaftappingen voor een zeer nuttig palliatief middel, en bedient er zich van voor dat hij tot de radicale genezing der ziekte door homeopathische middelen overgaat. De noodwendigheid

heid eener bloedaftapping in zulke en dergelijke gevallen moet in elk geval volkomen overgelaten worden aan het bijzonder oordeel van den geneesheer, en te rest.

Ja, elke uitwendige magt kan het beste artsennij-middel — maar ook vergif worden, wanneer zij valsch of te onregter tijd aangewend wordt, en wordt derhalve meermaals het veroorzakende moment der ziekte, en daardoor wordt in vele gevallen de oude spreuk bewaarheid: dat het geneesmiddel dikwijls schadelijker dan de kwaal, en de geneesheer slimmer dan de ziekte is. Voorbeelden hiervan zijn er ten allen tijde gevonden, want er zijn menschen die hunne eenzijdige kennis boven de natuur stellen, en welke meenen de zuivere en naar eeuwige wetten handelende natuur met ledige formules en instrumenten te beheerschen; menschen wier onbekendheid met de verhoudingen des organismus en met de algemeene en bijzondere werkingen der geneesmiddelen noodwendig tot de grootste misgrepen leiden moet. Zeer vele ziekten kunnen gewis ook alleen door de natuur genezen; en in de meeste acute ziekten is verwijdering en wering van schadelijke invloeden — hetgeen waarachtig de Homeopathie in den uitgestrektsten zin des woords doet — en verhelping der abnorm voorkomende werkzaamheid van enkele systemen of organen het eenige, wat de arts doen kan en mag. Doet hij meer, hetzij om den artsennijzuchtigen zieken, of om zijne dogmatische theorie, of wel om zijne winzucht te believen, zoo kan hij slechts schadelijk

[wer-

werken. Op zulke wijzen worden dikwijls ziekten door kunst verwekt, en in vele gevallen van geneeskundige behandeling kan men wel met regt beweren, dat de daaropvolgende chronische ziekten alleen door schuld van den geneesheer ontstaan.

Dit leert ons voornamelijk de geschiedenis der geneeskunde, in welke elke theorie derzelve een getal slagtoffers gevorderd heeft grooter dan vele verwoestende ziekten of langdurige oorlogen weggesleept hebben. Voorbeelden hiervan geven in oudere tijden de *jatrochemische* theorie van *Sylvius*, de *mechanisch-physische* van *F. Hoffmann*, de *Humoralpathologie* en *gastrische* theorie, en in nieuwere tijden het *Browniaansche* systema en diens bontgeschakeerde navolger, de *verwekkings-* theorie (*Erregungstheorie*) waarin door onbekendheid met de physiologische wetten des levens het menschelijke ligchaam nu eens als een chemisch apparaat, dan als een doode, mechanisch bewogene massa, dan als eenen naar arithmetische wetten op- en neergaanden hefboom beschouwd en behandeld werd! Wat zal men nu hierin van de *Hahnemannsche* theorie te wachten hebben?

OVER

OVER DE WERKINGEN

DER

HOMEOPATHISCHE ARTSENIJEN.

Arsenijen zijn zulke natuurproducten, die op het levende menschelijke ligchaam eene zekere, deszelfs toestand veranderende, kracht vertoonen en bezwaren en toevallen voortbrengen, die den gewonen toestand vreemd zijn. En hierdoor onderscheiden zich de artsenijen van de voedingsmiddelen, welke het gezonde menschelijke ligchaam, zonder bezwaren of zonder dat het eenige verandering van toestand ondergaat, in zich kan opnemen en zich toeëigenen. Daar de natuur echter niet dan zachte overgangen heeft, zoo bestaat er ook tusschen de voedingsmiddelen en de artsenijen geen plotselinge maar een langzame overgang, want er zijn onder de verscheidene ter voeding dienstige natuurproducten vele, waarin de voedseldeelen niet zuiver, maar met geneeskracht verbonden voorhan-

den zijn. Daartoe behooren b. v. peterselie, rammenas, uije en meer andere. Deze en dergelijke zaken vertoonen bij de meeste menschen, voornamelijk wanneer zij in eene beduidende hoeveelheid genoten worden, eene geneeskrachtige werking op het ligchaam, dat is zij brengen onpasselijkheden van verschillenden aard voort, zoo als b. v. op-
rissing, misselijkheid, maagpijn, winden en meer andere, en als derzelver gebruik geene onpasselijkheid veroorzaakt zoo moet men dit toeschrijven aan de sterke en onverzwakte ligchaamsgesteldheid, waardoor niet zeer hevige schadelijke werkingen op ons ligchaam meestal zonder nadeel voor de gezondheid kunnen verdragen worden, hetgeen wij ook dagelijks zien gebeuren. Deze meer of min geneeskracht bevattende voedingsmiddelen, wier geneeskracht zelfs soms tot genezing van verschillende ziekte-toestanden benuttigd worden kan, maken den overgang uit tot die voortsbrengselen der natuur, die weinig of in het geheel geen voedsel bevatten, maar die meer of minder sterke geneeskracht bezitten, en daardoor den staat van gezondheid bij den mensch op eene meer of min hevige en eigendommelijke wijze veranderen, en dit zijn dan in den eigentlichen zin des woords *artsenijen*. Tot de eigentliche artsenijen behooren, behalve de van oudsher in de geneeskunst gebruikte substantiën, ook vele dingen, die de weelde tot streeling van het gehemelte in gebruik gebragt heeft, zoo als b. v. de meeste *specerijen*: peper, gember, kruidnagelen, saffraan, mosterd, muskaatnoot, kaneel,

neel, alsmede koffij, brandewijn, en, in groote mate genoten, ook wijn. Slechts door langdurige gewoonte verliezen deze dingen hunne nadeelige werking op ons ligchaam, die zich, helaas! echter nog dikwerf genoeg doet bemerken (*).

Dat

(*) Daar alle uitwendige dingen en krachten, en zelfs enkele organen des organismus op het zieke organismus of orgaan invloed hebben, en ter genezing van hetzelfde bijdragen kunnen, zoo moet eigenlijk eene leer van de geneesmiddelen in dit opzigt alle dingen en krachten bevatten, welke tot de herstelling van het zieke organismus of van deszelfs orgaan bijdragen kunnen, dus niet alleen het gansche universum, maar ook alle organen en krachten van het menschelijke ligchaam. Volgens deze bepaling zou dus de leer der geneesmiddelen onbegrensd, en voor den geneesheer onafzienbaar zijn, zij was dan de algemeene kennis der gansche natuur in hare werkingen en ziekten. Om overzienbaar en aanwendbaar te zijn moet zij dus beperkt worden door dat van de uitwendige krachten, die ter genezing bijdragen, slechts diegene in aanmerking genomen worden, die, onder het bereik van den arts liggende, ten opzichte hunner genezende werking bekend zijnde, door den geneesheer ter genezing aangewend worden, en dus middelen der geneeskundige handelwijze, middelen van herstel zijn. De leer der geneesmiddelen in deze engere bepaling kan dus nooit volstrekt gesloten zijn, maar haar omvang moet door den toestand der praktische geneeskunde bepaald, verwijd of beperkt worden, naarmate dat nieuwe middelen ontdekt worden, wier werking ter genezing van ziekten aangewend worden, zoo als namelijk ook bij de *materia medica* der homeopathische geneeswijze.

Dat elke, op het levende menschelijke ligchaam werkende, kracht, en met name elke medicijn, deszelfs staat van gezondheid op eene eigendommelijke wijze verandert, is boven reeds gezegd. Maar ons ligchaam is echter niet geheel en al lijdend bij dergelijke werkingen, dat is, het neemt dezelve niet enkel in zich op, maar het werkt ook door zijne eigene levenswerkzaamheid terug op de ontvangene indrukken. Voorbeelden hiervan kunnen wij genoeg zien in het dagelijksche leven. Dompelen wij een lid van ons ligchaam in zeer koud water, dan is dit wel is waar, onmiddellijk na het uit het water halen, veel kouder en bleeker dan de overige deelen, maar kort daarna zal het veel warmer en rooder worden, dan de andere ligchaamsdeelen, die niet aan het water blootgesteld geweest zijn. In een bijzonder hoogen graad zien wij dit verschijnsel aan bevrorene leden, waaraan, na dat de eerste werking der koude: bleekheid, koude en gevoelloosheid voorbij is, zelfs eene hevige ontsteking met name hitte, roodheid, opzwellling en pijn zich openbaart. Hetzelfde zien wij in het tegenovergestelde geval, namelijk na de werking van eenen hoogen graad van warmte op ons ligchaam; treedt men uit eene sterk verwarmde kamer in de opene lucht dan heeft men een korten tijd een gevoel van koude, en de buitenlucht schijnt veel kouder te zijn dan zij werkelijk is; hetzelfde heeft plaats als men uit een warm bad komt, en aanstonds daarop in de vrije lucht treedt al is dezelve ook niet koud. Juist zoo als het ligchaam zich hier gedraagt ten op-

opzigte der koude en warmte, zoo gedraagt het zich ook jegens de werking van geneesmiddelen. Telkens na eene eenigzins sterke medicinale werking brengt het ligchaam eenen toestand voort juist tegenovergesteld aan dien, welken de arts enij bewerkt had, zoo dikwijls zulk eene tegenwerking maar eenigzins mogelijk of denkbaar is. De eerste werking, die een geneesmiddel of iets anders op ons heeft noemt men *primaire- of eerste werking*, en den daarop volgenden tegenovergestellten toestand de *secondaire, na- of tegenwerking*. De eerste werking is de eigendommelijke werking, die een geneesmiddel op zich zelf op het menschelijk ligchaam veroorzaken kan, de tegenwerking echter is geene eigenlijke werking der medicijn maar eene terugwerking van ons ligchaam tegen de ontvangene werking der arts enij. Zoo was in het boven bijgebragte voorbeeld de bleekheid, koude en gevoelloosheid des lids, die op de indompeling in koud water volgden, de eigene werking, die de koude op ons ligchaam voortbrengen kon, de eerste werking, en daar en tegen de spoedig daarop volgende hitte en roodheid de tegenwerking, die het ligchaam door zijne levenskracht tegen de werking der koude verrigt. — Even zulk eene tegenwerking neemt men waar bij het gebruik van groote — niet homeopathische — gaven medicijnen; zoo heeft b. v. *zee-ajuin* de eigenschap bij gezonde menschen eenen aandrang tot waterloozing te bewerken, en doet veel water loozen; zoodra echter de eerste werking dezer *ajuin* voorbij is,

volgt daarop de tegenwerking: gewoonlijk weinig drang en eene verminderde waterloozing. De ondervinding heeft geleerd dat deze tegenwerking des ligchaams des te sterker en heviger is, en te sneller volgt naarmate de eerste eigenlijke werking der middelen sterker is, en dat zij daarentegen zwakker en langzamer of zelfs in het geheel niet volgt, wanneer de werking matiger is, dat is, wanneer de arts enij slechts in eene zeer matige hoeveelheid genomen wordt. Daar er nu den homeopathischen arts aan gelegen is, de eigendommelijke werkingen van een geneesmiddel op het menschelijk ligchaam zoo zuiver als mogelijk is te leeren kennen; zoo is het vooral noodzakelijk, dat bij proeven met artsenijen aan gezonden de dosis zoo matig als mogelijk genomen worde, en wel zoo, dat het ligchaam zoo het mogelijk is in het geheel geene tegenwerking tegen de arts enij maakt, of, zoo het dit al doet, deze dan eerst laat verschijne omdat zij anders, wanneer zij bij eene groote dosis te hevig en te snel voorkomt, met de eerste werking verward kan worden, en daardoor de eigendommelijke krachten van het middel in twijfel laten kan (*).

Bij

(*) Wij weten dat de doses der medicijnen ook bij de vorige theoriën van groot gewigt is, of de eerste en na-werking (primaire en secondaire) verschijnen zal, b. v. *canthariden* in kleine doses toegediend verminderen de pisafscheiding in den pislloed (*diabetes*); in grootere doses werken zij *diuretisch* en vermeerderen de pisafscheiding. *Rabarber* stopt in kleine hoeveelheid buikloop,

en

Bij de aanwending van medicijnen in ziekten is de onderscheiding tusschen eerste en terugwerking zeer gewichtig.

Uit onze proefnemingen met de geneesmiddelen aan gezonde personen, zeggen de homeopathische artsen, is gebleken: dat daardoor de ware verhouding tot de artseniachtige werkingen meer bepaald, en vooral de primaire en secundaire werking

en veroorzaakt dezelve in grootere. *Mercurius* in eene kleine doses verhoogt de bijzondere werkzaamheid van het *vegetative* gestel, werkt daardoor bij klieren, *luës*, enz., en in groote doses verwekt het buikloop, speekselvloed, merkuriaalziekte. Zelfs bij de werking der physische en organische middelen moeten deze betrekkingen in aanmerking genomen worden, en elke physische of organische werking, zoo als: vrees, kommer, schrik, vreugde, electriciteit, warmte, licht, enz. hebben hunne primaire en secundaire werking. — Het licht b. v. is in zijne eerste werking potentieel en specifiek werkende op het gezichtsorgaan en de zenuwen, en dus opwekkende tot eene verhoogde werkzaamheid; op deze eerste werking volgt echter eene secundaire, waardoor het bij prikkelbare personen, of overmatig aangewend, hooge sensibiliteit van het oog, en als het ware, den dood van de gezichtszenuw, blindheid, ten gevolge hebben kan. Hieruit laat zich dus ook de zoo dikwerf geopperde, nooit bevredigend beantwoorde vraag oplossen: of licht, warmte, electriciteit, enz. versterken of verzwakken? daar elke kracht versterkend en verzwakkend werken kan, naar mate de primaire of secundaire werking de groot-

king nauwkeurig onderscheiden geworden is, en gewigtige uitkomsten verkregen zijn over de eigendommelijke werkingen der geneesmiddelen. Dat elk geneesmiddel in verschillende deelen des menschelijken ligchaams zijne werkingen en wel op verschillende wijzen vertoonen, en daardoor ook in meerderlei ziektoestanden als geneesmiddel benuttigd worden kan, is van ouds bekend; maar den grooten rijkdom aan werkzaamheid, dien de Homeopathie door hare proefnemingen aan gezonden in de enkele artseniën gevonden heeft, heeft toch tot nu toe, zeggen hare aanhangers, niemand in dezelve vermoed. (Ik althans niet, en ik ken honderd anderen die ze nog niet vermoeden, en in het geheel niet vermoeden willen). Van vele, ja van de meeste artseniën kende men tot nu toe maar eenige algemeene werkingen, die men onder algemeene benamingen als van *laxantia et purgantia*, *emetica*, *anodyna*, *diaphoretica*, *resolventia* en andere werkingen zamenvat. Door de proefnemingen aan gezonden echter heeft de Homeopathie eene veel volstandiger en omvattender kennis van de werkingen verkregen, die elk geneesmiddel op ons ligchaam hebben kan; wij hebben daardoor geleerd in welke enkele deelen, op welke bijzondere plaatsen des ligchaams, en op welke eigendommelijke wijzen een middel zijne werkingen uiten kan. Verder zeggen de Homeopathen hebben wij daardoor leeren kennen de verschillende symptomen der geneesmiddelen bij zekere omstandigheden des ligchaams. Zoo brengt b. v. *sumakwortel* dan

dan slechts zijne grootste werking voort, wanneer het ligchaam in rust gehouden wordt, terwijl daarentegen de meeste toevallen der *bryonia* bijzonder bij beweging des ligchaams ontstaan; zoo verwekt *kamille* slechts 's nachts de hevigste smarten; de pijn, die de *kinabast* veroorzaken kan, wordt door beweging en aanraking van het pijnlijke deel verhoogd, en al bestaat zij niet, zoo ontstaat zij door aanraking. Moet de kennis van al deze en dergelijke eigendommelijkheden in de wijze van werking der artsenijen voor den arts niet hoogst gewichtig zijn, wanneer hij eene juiste aanwending van dezelve maken wil? En, vragen de Homeopathen, zouden wij deze vele eigendommelijkheden en verscheidenheden wel hebben leeren kennen, wanneer de middelen niet aan gezonden beproefd waren geworden?

Daar nu elke werking, die op ons ligchaam plaats heeft een' zekeren tijd voortduurt voor zij ophoudt, zoo moet ook natuurlijk de duur der werking van de geneesmiddelen, waarop men vroeger zeer weinig acht geslagen heeft, in de uitoefening der geneeskunst, door de proeven aan gezonden, nader bepaald geworden zijn, en dit is ook werkelijk het geval. Deze duur is bij de verschillende homeopathische middelen verschillend, van weinige dagen af tot verscheidene weken toe, en dezelve hangt buitendien nog af van de doses. *Belladonna*, *nux vomica* werkt acht à tien dagen; *sulphur* ongeveer drie weken, en zoo ik

mij niet bedrieg *carbo vegetabilis* vijf à zes weken — waarlijk een lange tijd!

De vraag: of verschillende artsenijen dezelfde werking op het menschelijk ligchaam hebben kunnen? heeft de Homeopathie beantwoord met te zeggen: « dat het niet moeilijk is in te zien, dat dit onmogelijk is, want elke op ons ligchaam werkende kracht moet ook, naar haren verschillenden aard, verschillende uitwerkselen hebben. Het is, zeggen zij verder, en ik ben het volkomen met hen eens, het is eene ongerijmdheid te gelooven, dat twee of meer op zich zelve geheel verschillende geneesmiddelen steeds dezelfde werking voortbrengen kunnen. En toch is men nog dikwijls van dat gevoelen, en meent, dat in een gegeven geval een middel een ander vervangen kan, om in ziekte datgene te verrigten, wat het andere verrigt. Daarom heeft men tot nu in de geneeskunde nog velerlei *surrogaten*, die men gewoonlijk wegens den minderen prijs gebruikt in plaats van andere duurder middelen. *Overeenkomstig* kan de werking van twee of meer middelen zijn, en deze overeenkomst kan zelfs zeer groot zijn, gelijk er ook tusschen vele natuurproducten eene groote overeenkomst heerscht; maar volkomen *gelijk* kan de werking van verschillende middelen niet zijn, even min als men in de natuur twee soorten van planten, mineralen, enz. vindt, die in elk opzicht aan elkander gelijk zijn. Er kunnen dus in de geneeskunde geene *surrogaten* zijn, en geen geneesmiddel kan de

de plaats van een ander, dat voor een' ziekte-toestand past, vervangen, wijl de werkingen der verschillende middelen meer of minder groote verscheidenheid toonen. Hierbij moet naar mijn gevoelen, nog bijzonder in acht genomen worden, (hetgeen echter menigmaal verzuimd wordt) dat in het algemeen, ook bij de vorige theoriën, de verbinding van onderscheidene enkele geneesmiddelen altijd als een derde geheel eigenaardig middel aangezien moet worden. Bij de zich chemisch ontbindende stoffen kunnen wij de qualiteit van dit derde middel uit de kennis der wetten van de chemische keurverwantschap bewijzen. Maar ook bij samenstelling van stoffen, die zich niet chemisch ontbinden, en een derde middel vormen, moet dezelfde verhouding aangenomen worden, daar een zoo zamengesteld middel ook slechts naar de qualiteit zijner organische totaliteit, dus naar de qualiteit zijner, ofschoon nog onbekende *stochiometrische* elementair-bestanddeelen werken kan. De Homeopathie heeft in dit opzicht door de wijze van hare middelen aan te wenden deze verhouding zeer in aanmerking genomen door hare *simplicia-specifica* (*).

Daar

(*) Niet alleen moet dus de chemische tegenstrijdigheid bij het beoordeelen van een recept in acht genomen worden, zoo als men gewoonlijk pleegt te doen, waar het recept voor *lege artis* te zamen gesteld gehouden wordt; maar ook de dynamische tegen-

Daar alle geneesmiddelen — zonder ons nu aan de afleiding van het woord te houden — zonder uitzondering in meerder of minder hoogen graad het vermogen bezitten, de gezondheidstoestand van den mensch ziekelijk te veranderen, en hun slechts om deze eigenschap den naam van geneesmiddel toekomt, zoo is het ook volstrekt niet denkbaar, dat zij ook den toestand van den zieke niet zouden veranderen. Dit doen zij dan ook, en juist door deze kracht worden de geneesmiddelen we-

zent-

strijdigheid, naar welke de bedoelde werking van een middel, door het bijkomen der werking van een ander in een geheel onbekend derde veranderd wordt, is hier van veel beteekenis. Hoogst belagchelijk is daarom de handelwijze van nog vele oude practici, om bij gecompliceerde ziekten voor elke zich vertoonende kwaal des ligchaams een bijzonder geneesmiddel, waarvan het eene naar het hoofd, het andere naar de voeten en het derde naar de handen werken zal, in een recept zamen te voegen, daar het bij zulk eene handelwijze gebeuren kan, dat het naar hunne meening zeer werkzame middel in der daad een zeer werkeloos middel is. Want zoo als elk levend organisme en elke ongesteldheid van hetzelfde een naar bestemde regelen verschijnend, als het ware levend kunstwerk is, zoo moet ook elk te zamen gesteld remedie — om in den geest der vorige theoriën te spreken — eene levendige, de ziekte tegenwerkende, werkzaamheid zijn, welk remedie dus eveneens, een bepaald denkbeeld uitdrukt, en innerlijk in zijne volkomenheid volgens wetten optreedt als een kunstwerk, welks theorie als het ware het recept voorstelt.

zentlijk middelen ter genezing van ziekten; want daar de verschillende in de natuur voorkomende ziekte-toestanden zelve bestaan in eene ongewone en tegennatuurlijke verandering der gezondheid zoo kunnen zij ook — zeggen de Homeopathen — in geval de natuur dezelve niet geneest, slechts door die arts-enijachtige substantiën uitgeroeid en verholpen worden, die in het ligchaam zulk eenen veranderden toestand voortbrengen, waarbij de oorspronkelijke ziekelijke toestand niet langer bestaan kan, maar ophouden moet. Bezaten de geneesmiddelen zelve de kracht niet, den gezondheidstoestand bij den mensch te veranderen en ongewone werkingen der levenswerkzaamheid te veroorzaken, dan zouden zij ook niet in staat zijn, ziekelijke toestanden te verbeteren, even min als de zuivere voedingsmiddelen, die, zoo als bekend is, op zich zelve den gezonden staat van den mensch niet veranderen, in staat zijn ziekten te genezen. Bij dit alles worden echter de geneesmiddelen, zoo als men weet, dan eerst wezentlijk middelen ter genezing van ziekten, wanneer zij doelmatig, en voor elk geval passend aangewend worden; onvoorwaardelijk kan geen geneesmiddel heilzaam zijn, en doelloos of ondoelmatig gebruik van geneesmiddelen moet — zoo als wij helaas maar al te zeer uit ondervinding weten — steeds nadeelige gevolgen hebben.

De Homeopathie geneest naar overeenkomst van symptomen; hieruit volgt dat een geneesmiddel, dat bij gezonden maar weinig en geene hevige

symptomen van eenen verstoorden gezondheidstoestand voortbrengt, ook maar weinige en minder beduidende toevallen genezen kan, en dat daarentegen geneesmiddelen, die op zich zelve verscheidene, uitstekende en hevige ziekte-toestanden verwekken kunnen, ook daarom juist in vele en in de gewigtigste ziekten, bij eene doelmatige aanwending heilzaam zijn moeten. Onze ondervinding, zeggen de Homeopathen, bevestigt dit ook. Juist met die geneesmiddelen, die vele verschillende en zeer uitstekende ziektesymptomen bij gezonden voortbrengen, of met andere woorden, die den gezondheidstoestand van den mensch op zeer verscheidenaardige wijzen en in hoogen graad veranderen, met deze worden ook door de Homeopathie zeer vele en de voornaamste en gewigtigste kwalen genezen, terwijl daartegen minder krachtige remediën ook maar voor minder en min gewigtige oogmerken gebruikt kunnen worden. Dat de Homeopathie de werkingen der artsenijen bij gezonden, en niet zoo als de tot nu toe bestaande scholen, uit het gebruik in ziekten, leert kennen, heeft de menigvuldigste voordeelen; daarentegen de werking der artsenijen uit het gebruik derzelve in ziekten te willen leeren kennen veelvuldige nadeelen: 1°. kan men op deze wijze nooit tot eene naauwkeurige kennis der werking van de geneesmiddelen geraken, en 2°. is het langs dien weg onmogelijk ervaringen te maken over het nut der artsenijen in ziekten, die men dan in andere voorkomende ziektegevallen weder met volkomene zeker-

kerheid op goed gevolg gebruiken kan; waarbij nog de omstandigheid komt dat de zieke dikwerf blootgesteld wordt aan onzekere proefnemingen met artsenijen, wier werkingen men niet naauwkeurig kent.

Uit het gebruik der geneesmiddelen in ziekte, zeggen de Homeopathen, kan men hunne werkingen niet naauwkeurig leeren kennen, want wanneer dit mogelijk ware, dan moest men thans, nu men zich reeds meer dan 2000 jaren met het gebruik van remediën bezig gehouden heeft, al derzelver werkingen op het volkomenst kennen; dit is echter geenszins het geval, zoo als duidelijk blijkt uit eene slechts oppervlakkige vergelijking der tot hertoe bestaan hebbende leer der geneesmiddelen met die der Homeopathie. De Homeopathie heeft door proefnemingen bij gezonden eenen veel grooteren rijkdom van geneeskrachten in de artsenijen gevonden, dan men ooit in dezelve vermoed had. Daar wij weten, dat bij de homeopathische beproevingen bij gezonden allen anderen vreemdsoortigen invloed op het ligchaam streng vermeden moet worden, als men de ware en zuivere eigendommelijke werkingen der remediën wil leeren kennen, en dat men in het tegenovergestelde geval de symptomen welke op het innemen eener artsenij volgen, niet met zekerheid als de werkingen der ingenomene middelen beschouwen kan, zoo zal men begrijpen, dat men dus bij een ziek ligchaam, dat reeds aan eenen vreemdsoortigen invloed, dien der ziekte namelijk, blootgesteld is, geene volstandige

waar-

waarnemingen aangaande de werking der geneesmiddelen doen kan. In de meeste ziekte-toestanden moeten de symptomen der ziekte zelve zich met die der geneesmiddelen vermengen, zoodat men, indien men de werking der medicijn vooraf niet reeds gekend heeft, maar zelden juist weten kan, welke symptomen tot de ziekte zelve behooren, en welke door de arts enij voortgebracht zijn, waardoor de fijnere eigendommelijkheden en onderscheidingen in de werkingen der geneesmiddelen noodwendig verloren moeten gaan voor den waarnemenden arts. Slechts zeer scherpzinnige en geoefende waarnemers, zegt de Homeopathie, kunnen in vele ziekte-toestanden, wier symptomen niet dikwijls afgewisseld worden, de eigendommelijke werkingen der gebezigde middelen leeren kennen, omdat men hier minder gevaar loopt, de eigene symptomen der ziekte met de werkingen der arts enijen te verwarren.

Even min, zeggen de Homeopathen verder, als het te loochenen is, dat de vorige arts en vele waarnemingen gedaan hebben over de nuttige aanwending der arts enijen in ziekten, even min is het te verhelen, dat zeer vele dezer waarnemingen niets minder dan volkomen zeker zijn, en van dien aard, dat zij in elk voorkomend geval telkens met zekerheid weder gebezigd kunnen worden. De oorzaak dezer onzekerheid ligt daarin, dat men slechts trachtte de geneesmiddelen naar hare werkingen in ziekten te leeren kennen, zonder dezelve vooraf aan gezonden beproefd te hebben. Nu
zijn

zijn echter de afzonderlijk in de natuur voorkomende ziekte toestanden hoogst verschillend, en slechts de allerminste ziekten, die uit eene zelfstandige en zich steeds gelijkblijvende oorzaak ontstaan, zijn van een' bestendigen aard, en blijven, wat hun grond aangaat, aan elkander gelijk. Wanneer echter een ziektegeval nooit ten tweedenmale juist zoo weder voorkomt als het vroeger aanwezig geweest is, zoo is het, al had men ook in een of ander geval eene ziekte door een zeker geneesmiddel gelukkig genezen, toch niet mogelijk, diezelfde geneesmiddelen, die zich toen als heilzaam hadden leeren kennen, ooit weer, met volle zekerheid van een gelukkig gevolg, bij andere individuen te gebruiken. Zoo dikwerf men een ziektegeval aantreft, vindt men er andere symptomen en andere eigendommelijkheden bij, die slechts aan dit geval in het bijzonder eigen, bij vroegere gevallen niet volkomen juist zoo waargenomen waren, en ook welligt in het vervolg niet meer juist zoo voorkomen zullen. Men kan dus de vroeger gemaakte ervaringen op later voorkomende gevallen met geene onomstootelijke zekerheid van een gunstig gevolg gebruiken, men kan alleen de vroegere ervaringen in overeenkomstige, echter niet gelijke, gevallen begunstigen. Het is niet te loochenen, dat vele der in de natuur voorkomende ziekte toestanden eene groote overeenkomst met elkander hebben, en het is in deze, dat men de vroeger gemaakte ervaringen, zoo men de werkingen der geneesmiddelen niet anders dan door derzelver ge-

gebruik in ziekte kent, nog met de meeste zekerheid weder benuttigen kan; maar bij de groote meerderheid der enkele ziekten is de onderlinge overeenkomst veel geringer, en men kan bij deze met veel minder zekerheid zeggen, dat het een of andere geneesmiddel, dat een ziektegeval eens genezen heeft, ook even zoo zeker een ander genezen zal. Vandaar komt het dat men tegen de meeste ziekten eene menigte van hoogst verschillende middelen aanbevolen heeft en nog aanbeveelt, die ja wel eens of meermalen hulp verleend hebben, maar echter bij herhaald gebruik in schijnbaar gelijke gevallen niet dezelfde goede dienst verleenen, die zij vroeger verleenden, juist omdat de ziekte-toestand niet naauwkeurig zoo terugkwam als hij vroeger geweest was, en de arts dus de aanbevolene middelen niet in een gelijk, maar in een nagenoeg gelijk, misschien slechts van verre gelijkend geval aanwenden kon, waarin zij nu natuurlijk niet dezelfde goede werking als vroeger hebben konden. Het duidelijkste bewijs voor de juistheid van het aangevoerde, zeggen de Homeopathen, geeft de omstandigheid, dat, in de groote tijdruimte die de arts en de ziekte doorloopen heeft, de vorige theoriën slechts tegen zeer weinig ziekten specifieke geneesmiddelen (dat zijn dezulke die aan een' ziekte-toestand eigendommelijk beantwoorden en aan denzelfden voegen, zoo dat zij telkens helpen) hebben kunnen ontdekken; tegen die ziekten namelijk, die uit eene bepaalde en steeds gelijke oorzaak voortkomen, en welke daardoor elken keer dat zij voor-

ko-

komen in den grond gelijk zijn, zoo heeft men b. v. *sulphur* tegen de *scabies*, *spongia tosta* tegen *struma*, *kina* tegen de *koorts* als specifiek geneesmiddel leeren kennen. Tegen zulke ziekten was het alleen mogelijk, altijd helpende middelen te vinden, omdat zij, zoo vaak zij voorkomen altijd in den grond gelijk zijn. Maar het heeft lang geduurd voor dat men deze weinige specifieke middelen vond, en gewis zullen tegen deze genoemde ziekten honderden van andere middelen bij vele zieken te vergeefsch beproefd zijn geworden, tot dat men eindelijk door toeval de rechte en voegende trof. Voor alle andere gevallen, die niet altijd uit dezelfde oorzaak voortkomen, was het tot nu toe niet mogelijk, specifieke middelen te vinden, juist omdat de aard dezer ziekten onderling zoo weinig gelijk is. Steeds heeft men getracht voor elke ziekte specifieke middelen te vinden, maar het bleef bij al die ziekten, die niet uit eene zelfstandige en steeds gelijke oorzaak voortkomen, zoo als b. v. klieren, zonder gevolgen en moet zonder gevolg blijven, zeggen de Homeopathen, omdat men de werkingen der middelen alleen uit de aanwending in ziekten wil uitvorschen, welke in hun wezen en in hunne uiterlijke kenteekenen zoo oneindig vele verscheidenheden opleveren, en niets minder dan bestendig dezelfde zijn, welk laats'e toch volstrekt noodig zou zijn, wanneer men op deze wijze, door het langdurig beproeven van vele middelen eindelijk de specifieke (zeker, eenig helpende) hoopte te vinden.

Mijn

Mijn persoonlijk gevoelen ten opzichte van het bovenstaande is dit: Het menschelijk organisme is slechts de inhoud van alle qualiteiten en krachten der aarde, het is als het ware de bloei en het eindpunt der ontwikkeling van het aardleven, en alle verhoudingen en trappen van ontwikkeling van hetzelfde zijn in het menschelijke organisme in eene hoogere kracht en in eene kleinere ruimte herhaald; het is een afbeeldsel der aarde, *microcosmus* in *macrocosmo*. De enkele systemen en organen van het organisme beantwoorden daarom aan enkele trappen van ontwikkeling; enkele qualiteiten der buitenwereld, stellen dezelve in eene hoogere kracht weder daar, en enkele krachten der buitenwereld beduiden als het ware enkele systemen en organen van het menschelijke ligchaam, en staan derhalve met dezelve in nadere verwantschap. Uit dit gevoelen over het ontstaan der systemen en organen van het menschelijke ligchaam, en hunne verwantschap met de krachten der buitenwereld moet noodwendig volgen, dat — daar de geneesmiddelen slechts de tot genezing van ziekten aangewende krachten der buitenwereld zijn, en zij dus in eene nadere of verdere betrekking tot de enkele systemen en organen des menschelijken levens staan moeten, en deze nadere, eene bijzondere wederkeerige werking veroorzakende, betrekking der enkele krachten der buitenwereld tot de enkele organen en systemen van den mensch de specifieke betrekking der geneesmiddelen en de specifieke werking van dezelve oplevert — daar de
ziek-

ziekten hun wezen slechts van de zieke systemen of organen verkrijgen — dus als het ware weer maar afdruksels van dezelve zijn, dat — zeg ik — de specifieke werking der geneesmiddelen in het algemeen eerst niet op specifieke ziekten, maar op specifieke organen betrekking hebben moeten, en dat er dus geene *specifica* voor enkele ziekten, maar eerst *specifica* van enkele systemen en organen zijn, welke dan ook op de ziekten dezer systemen en organen specifiek werken. In zoo verre men echter zeggen kan, dat de specifieke ziekte van een orgaan als minder afbeeldsel, als het ware, van dit orgaan, zich wederom van hetzelfde onderscheidt, en een specifiek verschillend, als het ware minder organismus daarstelt, in zoo verre moeten er ook specifieke werkingen van enkele middelen op dezelve, en bijzondere *specifica* voor deze ziekten zijn, welke van de specifieke werkingen van dit middel op het gezonde orgaan, en van de specifieke middelen voor hetzelfde wezentlijk onderscheiden zijn. Hieruit moet nu ook de regel volgen, gewigtig voor de bepaling der werking van de geneesmiddelen door proeven met dezelve aan dieren, namelijk: dat het gevoelen, dat een middel op het menschelijke organismus dezelfde werking voortbrengt, welke het heeft op het organismus van planten of dieren, als onjuist beschouwd moet worden, daar plantelijke, dierlijke en menschelijke organismen als bijzondere trappen van vorming van het aardleven aan te merken zijn, en dus elk dezer organismen in eene bijzondere verwantschap

tot de enkele krachten en voorwerpen der aarde staan moet, en het is daarom in dit opzigt voor ten hoogste valsch te houden, de specifieke werking van een nog onbekend middel uit te willen vorschen, door proeven aan dieren te nemen, en uit deszelfs werking bij dieren te besluiten tot deszelfs werking op menschen, of omgekeerd uit de werking van een middel op den mensch tot die op het dier te besluiten. De ondervinding bevestigt ook dit gevoelen. Vele middelen, die op het menschelijke ligchaam reeds in eene zeer kleine dosis hevig werken, hebben geene werking op enkele dieren, en omgekeerd vele middelen, wier werking op den mensch onbeduidend is, zijn voor enkele dieren vergif. Zoo geloofde men b. v. gewoonlijk dat *belladonna* even eens op dieren werkte als op menschen, en dat alleen de grootte des diers eene grootere dosis vereischte, waarom men bij hondsdolheid der paarden dezelve er wel 1 à 2 lood van gegeven heeft. Naauwkeurig gedane waarnemingen hebben echter getoond, dat eenige ponden kruid en bessen der *belladonna* geen de minste werking op het paard hebben. Even zoo verdraagt eene hen een drachme *opium* in substantie zonder daarvan werking te ondervinden, en even eens blijkt na naauwkeurig genomene proeven, dat het oog van alle vogels, voor die *narcotische* substantiën, die in het menschelijke oog de *iris* tot *catalepsie* brengen kunnen, en uitzetting van den oogappel veroorzaken, volkomen ongevoelig is, daar ook bij de zwaarste doses niet de

de minste uitzetting des oogappels ontstaat. Omgekeerd werken echter ook eenige substantiën vergiftig op dieren, wier werking op den mensch van minder belang is; peperkorrels, koffijboonen en bittere amandelen zijn hoogst vergiftig voor het hoen en waarschijnlijk voor meer vogels; *nux vomica* voor de meeste zoogdieren; *quassia* voor de vliegen, *kamfer* voor de insekten, *kokkelkorrels* (*Coco de Levanti*) voor de visschen, enz., zoodat, ofschoon de schadelijke specifieke werkingen van enkele middelen op dieren, uit verschillende ervaringen wel bekend zijn, deze gansche leer nog eenen bijzonderen grondslag behoeft, want er is toch niet aan te twijfelen, dat, gelijk er voor den mensch eene bijzondere *jamatologie* is, er even eens ook eene moet zijn voor de planten en dieren; daar echter eene *pathologia* en *therapia comparata* nog gansch *desideraat* is, zoo is het insgelijks met eene *nosazologia* en *jamatologia comparata*.

Met de homeopathische theorie, om de werkingen der artsenijen te leeren kennen van het gezond ligchaam tot herstelling van ziekten, enz., kan ik voor het overige ook geenszins instemmen, daar men uit de quantitative werking van een middel op een gezond ligchaam geenszins een goed besluit kan maken tot de quantitative werking van hetzelfde middel op een ziek ligchaam. Want in elken abnormen ziekelijken toestand, wijkt het gezonde normale leven in het volkomene ziekteproces, of wanneer dit het geval nog niet is, zoo bevindt het

ligchaam zich toch reeds in eenen verhoogden aanleg tot ziekte. In het eerste geval heeft het menschelijke leven gewoonlijk minder ontvangbaarheid voor uitwendige invloeden, in het laatste daarentegen veel meer ontvangbaarheid; in het eerste geval wordt dus eene groote dosis dikwijls noodig, in het laatste dikwijls zeer kleine aanwendbaar. Hiertoe behooren b. v. de gevallen dat drie- of vierjarige kinderen, aan *croup* lijdende, dagelijks eene enorme dosis van *mercurius dulcis* nemen en verdragen kunnen, zonder dat buikloop, speekselvloed of *corrosie* der maag volgt, en de werking slechts in het opheffen der *croup* bestaat. *Tartarus emeticus* en andere specifiek op maag en darmkanaal werkende middelen verliezen dikwijls hunne werkzaamheid bij waanzinnigheid en andere vormen van geestesongesteldheid.

(Mij valt daar een geval in van iemand aan het vaste denkbeeld lijdende, dat alle zijne gedachten door de omstanders uitgesproken werden, wien ter radicale genezing dagelijks 2 drachmen *tart. emetic.* in behoorlijke oplossing voorgeschreven werden, zonder dat braken of buikloop volgde, en slechts een *oedem* der voeten ontstond, dat ligt door *kina* verholpen werd; terwijl in den aanvang de vorige kleine gaven daarvan, om walging, enz. te verwekken, niets vermogten.)

Hieruit alleen kan ook dikwijls de dosis van het aderlaten bepaald worden, en het kon wel zeer valsch zijn uit de werking van eene aderlating op het gezonde ligchaam tot die op het zieke ligchaam

te besluiten, daar gevallen van groote intensiteit der ontsteking van belangrijke organen, of van algemeene ontstekingen, b. v. bij purperkoorts, bij ontstekings- zenuwkoorts enorm schijnende bloedaftappingen vereischen. — Omgekeerd moet echter ook dan de hoeveelheid af te tappen bloed verminderen in de toestanden, welke men slechts de algemeen verhoogde ziekteaanleg noemt, en die, als het ware, in evenredigheid staan met den tijd der herstelling; en wanneer in het eene geval, in het eigentlijke ziekte-proces, 40 — 60 grein *mercurius dulcis* of *tart. emetic.* de rigtige dosis is, en de gevorderde werking verwekt, zoo kan in het geval van verhoogden aanleg tot ziekte $\frac{1}{40}$ of $\frac{1}{60}$ grein van hetzelfde middel de vereischte dosis zijn, en eene grootere dosis moet dan reeds hoogst nadeelig werken. Hieruit verkrijgen wij de beproefde stelling dat er volstrekt geene absolute dosis der middelen voor de verschillende ziekte-toestanden van het mensche- lijke organismus zijn (hetgeen de Homeopathie echter ook heeft). Men kan dus bij de opgave van de dosis van een middel tegen ziekten slechts van eene gemiddelde dosis spreken, die als het ware tusschen de extremiteiten in ligt, en die dus alleen de dosis is, die in het gezonde ligchaam eene bepaalde werking verwekt, en min of meer aan hetzelfde beantwoordt, maar op geenen ziekte-toestand volstrekt bepaald aangewend worden kan.

Waardoor verkrijgen wij nu echter eene bepaalde kennis van deze specifieke werking der remediën

op enkele organen en systemen des ligchaams? Even als elke kennis: door de wetenschappen, dus *theoretisch*, en door de ondervinding, dus *praktisch*. Op de eerste wijze verkrijgen wij dezelve wanneer wij de physiologische verwantschap der enkele systemen en organen met de enkele planten der buitenwereld waarnemen, en, daar door de nasporingen der nieuwere scheikunde alle scheibare stoffen tot hunne *stochiometrische* hoofdbestanddeelen kunnen teruggebracht worden, zoo kan men aannemen, dat wij ten opzichte der chemisch scheidbare artsenijsubstantiën en derzelver specifieke werkingen, met de verdere volmaking der *stochiometrie*, en met aanwending van derzelver resultaten op de physiologische verhoudingen des menschelijken ligchaams, eene groote schrede tot de bepaling der specifieke werkingen der geneesmiddelen doen zullen. Daar intusschen deels de physiologische kennis van het gewigt der enkele elementairstof der buitenwereld en van de enkele organen van het menschelijke ligchaam, en de hieruit voortvloeiende kennis der specifieke verwantschap, nog in hare kindschheid zijn; deels de *stoechiometrie* pas de eerste elementen van hare verdere volmaking verkregen heeft, zoo is de tweede weg, die der ondervinding diegene langs welken wij onze kennis in dit opzicht verkregen hebben, en die benevens den wetenschappelijken nog verder gevolgd moet worden. Onze kennis tot nu toe der specifieke werkingen der geneesmiddelen is dus
groo-

grootendeels zuiver praktisch, en het is even klaar, dat deze kennis voor als nog hoogst onvolkomen, en wetenschappelijk, nog geheel in hare kindschheid is, en nog zeer veel bewerking vereischt. — Zoo veel van onze wijze van zien. — Wat zal echter de Homeopathie van de Jamatologie maken?

Ofschoon het nu in het algemeen zeer gemakkelijk schijnt te zijn, tegen elk bijzonder ziektegeval, onder de verscheidene middelen, wier zuivere werkingen bekend zijn, er één te vinden, dat in zijne symptomenlijst alle dergelijke symptomen bevat als de te genezene ziekte, dus het specifieke middel voor dit geval, zoo is dit toch in der daad niets minder dan zoo gemakkelijk als het schijnt, hetgeen ook elk die proeven met de Homeopathie neemt, en zoo als ik zelf ook uit ondervinding weet, bekennen moet. Voor het overige is, zoo als ik ook vroeger reeds vermeld heb, een handboek verschenen onder den titel van: RÜCKERT, *Darstellung der bekannten geprüften Homöopathischen Heilmittel*.

Onder de symptomen der meeste ziektegevallen zijn er gewoonlijk verscheidene, die minder uitstekende, minder wezentlijk zijn, dan de overige, en die dus ook bij de keus der geneesmiddelen minder in acht genomen moeten worden; deze moet de homeopathische arts wel weten af te zonderen, en van de overige wezentlijke symptomen te onderscheiden; even zoo moet hij die ziekte-symptomen, die eerst ten gevolge van vroegere bezwaren

ontstaan, van deze laatste weten te onderkennen, of met andere woorden, hij moet de tijdsopvolging van het ontstaan der symptomen naauwkeurig in acht nemen, opdat hij aan de eene of andere symptome, die, ofschoon dezelve een niet over het hoofd te zien deel der geheele ziekte uitmaakt, toch slechts van het aanwezen van eene andere, gewigtigere en noodwendig tot de ziekte behoorende symptome afhangt, opdat hij, zeg ik, aan zulk eene symptome geen te groot gewigt hechte, en zich daardoor niet bij voorkeur late leiden in de keus der artsenijen. Zoo als, b. v. de verminderde eetlust bij eene ontstekingsziekte, of de slapeloosheid, uit tandpijn ontstaan, veel minder of bijna in het geheel niet in aanmerking genomen behooren te worden, maar veelmeer moeten de tandpijn zelve en de aan de ontsteking eigene bezwaren de keus der noodige middelen bepalen. — Alle deze tot de gelukkige uitoefening der homeopathische geneeskunst noodige vereischten, zeggen hare leeraren, verkrijgt de arts slechts door eene grondige algemeene pathologische kennis; zoo kan b. v. de eene of andere symptome, die in een ziektegeval minder wezentlijk is, en slechts eene ondergeschikte rol in de symptomen speelt in een ander geval van veel beteekenis zijn, hetgeen natuurlijk aan de kennis en scherpzinnigheid van den arts overgelaten moet worden. Van den anderen kant hebben ook onderscheidene geneesmiddelen vele, minder beteekende, symptomen met elkander gemeen. De
ho-

homeopathische arts moet eene naauwkeurige kennis van alle werkingen der verschillende hem ten dienste staande geneesmiddelen hebben, om in staat te zijn de verschillende symptomen van alle geneesmiddelen met elkander te vergelijken en de wezentlijke van de minder gewigtige te onderscheiden. — Ter rigtige keus der geneesmiddelen bij homeopathische genezingen behoort verder ook, dat de arts de oorzaak (of misschien vroeger *scabies* voorhanden was) en den zetel van elk ziektegeval naauwkeurig kenne en in acht neme, dewijl hij daardoor dikwijls veel opheldering ontvangt over de ter genezing noodige artsenijen.

De meeste homeopathische middelen zijn zoo rijk aan werkingen, dat in vele gevallen een eenig gegeven middel toereikende is om eene ziekte te genezen, daar het al derzelver symptomen in zijne symptomen-lijst bevat. Zoo zegt *Hahnemann* in zijne chronische ziekten, 1ste deel bl. 153: « Ter genezing van eene volkomen *syphilis* met den *schanker* (klapooren) behoeft men maar een zeer kleine dosis (een 'billioenste deel) van het kwikzilverpreparaat. Een paar dagen na het innemen van zulk eene kwikzilvergave, wordt de schanker van zelf (zonder de minste uitwendige oplegging) een gewoon zweer met weinig goedaardige etter en geneest dan van zelf — tot overtuigend bewijs, dat de venerische kwaal ook innerlijk volkomen uitgeroeid is — zonder de minste naad of plaats achter te laten, die eene andere kleur heeft dan de overige

gezonde deelen. Niet meer dan 14 dagen heeft men tot zulk eene kuur noodig (*). Waar het ech-

(*) Welk eene goddelijke, der menschheid heil aanbren-
gende gedachte, zoo zij ook maar waar bevonden werd!!
Ik voor mij echter heb van de zoo vele homeopathisch be-
handeld wordende patienten — als ik eenige druiper-zieken
niet medereken — nog nooit één enkelen door de homeopa-
thische handelwijze van eigenlijk syphilitische affectiën be-
vrijd gezien; ik voeg de bereiding van het mercuriaal-
preparaat naar *Hahnemann's* voorschrift hier zeer naauw-
keurig bij, om diegenen, die weinig of misschien in het
geheel niet met de homeopathische wijze van medicijnen
te bereiden bekend zijn, en proeven over dit hoogst ge-
wigtig onderwerp nemen wilden, gelegenheid te geven,
zich van de zaak te overtuigen. Een grein loopend kwik
wordt met het derde ongeveer van 99 grein melksuiker-
poeder in eenen onverglaasden porseleinen mortier ge-
daan, en met eenen hoornen spadel een oogenblik met de
suiker zamengeroerd. Dan wrijft men het mengsel eenig-
zins sterk, 6 minuten lang, schraapt een minuut of 4,
het gewrevene van den bodem des mortiers en van den
porseleinen stamper af (opdat het gewrevene goed gelijk-
matig vermengd worde) en wrijft het dan, zonder er iets
bij te doen, andermaal 6 minuten lang met dezelfde
kracht. Bij dit weer 4 minuten lang op- en omgeroerde
poëijer (waartoe een derde der 99 grein melksuiker ver-
bruikt is) wordt nu het tweede derde deel melksuiker
gedaan, beide met den spadel een oogenblik omgeroerd,
en dan met dezelfde kracht 6 minuten lang gewreven,
4 minuten omgeroerd, weder zonder bijvoeging, op nieuw
6 minuten gewreven en 4 omgeroerd en opgeschraapt,
waarna er het derde derde deel melksuiker bijgevoegd
wordt,

echter voorkomt, dat een middel niet alle overeenkomstige symptomen van het te genezen geval heeft, daar kiest men eerst die medicijn waarbij men de meeste en wezentlijkste symptomen der ziekte aantreft, en nadat deze uitgewerkt, en zoo vele symptomen der ziekte weggenomen heeft, als zij naar hare natuur in staat was te doen, wordt de toestand van den zieken op nieuw onderzocht, en nogmaals eene artsenij uitgezocht, wier symptomen groote overeenkomst hebben met de nog overblijvende symptomen; is ook deze nog niet genoeg om al de symptomen der ziekte weg te nemen of, met andere woorden, om de gansche nog overige ziekte te genezen, dan moet een derde, vierde of meerder middel gekozen worden tot er geen spoor van ziekte meer overig is. Zelden behoeft de Homeopathie in acute ziekten meer dan twee

wordt, dat men even als de twee vorigen tweemaal 6 minuten wrijft, en tweemaal 4 minuten omroert en opschraapt, welk poeder dan in een besloten glas bewaard wordt. Van dit poeder wordt één grein in met water vermengde wijngeest opgelost, de oplossing een paar maal heen en weer geschud, en daarvan een druppel met 99 droppels wijngeest een paar malen geschud en van deze droppels weer één druppel met 99 droppels wijngeest op dezelfde wijze vermengd, om de werking van het kwikzilver in de biljoenste verdunning te verkrijgen, waarmede met een kogeltje, ter grootte van 2, hoogstens 3 mankopzaadjes bevochtigt, hetwelk eene dosis uitmaakt, die, zonder tegenspraak, toereikende is ter volkomene genezing.

2 — 4 onderscheidene middelen ter genezing, ja zelfs in vele *chronische* ziekten willen zij met dit kleine getal van middelen volkomene genezing bewerkt hebben, en — wat zeker niet ontkend kan worden — er bestaan vele voorbeelden, dat patienten door het gebruik van de homeopathische geneeswijze van langdurige kwalen verlost werden; maar — zeggen de bestrijders der Homeopathie — niet door de medicijn maar door het opvolgen van den strengen, hoogst eenvoudigen, natuurlijken leefregel. — Voor het overige, zeggen de homeopathische artsen, zijn er bij de chronische kwalen insgelijks ook vele gevallen, die een langer voortgezet gebruik van geneesmiddelen, en somtijds ook naar gelang der omstandigheden van tijd tot tijd eene herhaalde aanwending van onderscheidene medicijnen noodig maken, omdat velerlei oorzaken, zoo als b. v. te hooge jaren van den zieken, te groote en diepe ongesteldheid van het gansche organisme, bestaande organische gebreken, ongunstige geslachtsomstandigheden, eene ondoelmatige, maar door des Kranken betrekking in de maatschappij noodzakelijke levenswijze — welk laatste de uitbreiding der Homeopathie dikwijls zeer steil tegenstreven moet — en andere dingen meer, zich tegen eene snelle genezing verzetten.

Ik heb reeds gezegd, dat de Homeopathie geene uitwendige middelen gebruikt, indien niet de uitwendig aan het ligchaam voorkomende kwalen het gevolg zijn van versche, uitwendige beschadiging, in welk geval de aanwending van chirurgicale in-

stru-

strumenten vereischt wordt. Daarom gaat de homeopathische arts bij de behandeling van plaatselijke ongemakken zoo te werk, dat hij alle kentee-kenen van de uitwendige kwaal, en tevens de symptomen der gelijktijdig aanwezig zijnde algemeene innerlijke ongesteidheid opspoort, en naar bevind derzelve een geneesmiddel kiest, dat in zijne symptomenopgave alle overeenkomst heeft met de opgemerkte symptomen. Dit geneesmiddel wordt niet uitwendig maar inwendig aangebragt. Op deze wijze wordt de uitwendige kwaal in dezelfde mate genezen als de inwendige algemeene veranderingen homeopathisch uitgeroeid worden, en de arts heeft aan den zich langzamerhand veranderenden toestand der plaatselijke kwaal eenen zekeren maatstaf, waarnaar hij de voortgaande genezing van den geheelen ziekte-toestand beoordeelen kan, en loopt geen gevaar — wat de Homeopathen bijzonder opgemerkt willen hebben — van door te snelle genezing of verdrijving der uitwendige kwaal de inwendige ongenezen te laten, die in dit geval langzamerhand en onbemerkt grooter verwoestingen in het binnenste des ligchaams aanrigten kan.

Bij *scirrhus* en *carcinome* wenden de Homeopathen slechts inwendige middelen aan. Zij trekken in allen gevalle steeds de inwendige behandeling voor aan de uitwendige, deels, zoo zij zeggen, omdat de uitwendige plaatselijke ongemakken hunnen grond telkens in ziekelijke omstandigheden hebben, die, al worden ook de daarvan afhange-
 gende uiterlijke kwalen voor een tijd lang verhol-
 pen

pen door het uitwendige gebruik van medicijnen, toch niet uitgeroeid kunnen worden zonder eene inwendige behandeling; deels omdat bij het uitwendig gebruik der middelen de vereischte dosis zich nooit naauwkeurig genoeg laat bepalen; deels eindelijk, wjl de ondervinding voldoende geleerd heeft, dat men bij de genezing door de Homeopathie in byna alle gevallen de uitwendige behandeling (die, zoo als de Homeopathen zeggen met vele onaannemelijkheden verbonden is, en dat ook geenszins te loochenen is) ontberen kan, daar men door de inwendige aanwending der geneesmiddelen veel zekerder en sneller het gewenschte doel bereikt dan door de uitwendige. Hierop zijn maar weinig uitzonderingen, die gewoonlijk daardoor noodwendig worden, dat eene uitwendige kwaal aan een of ander deel des ligchaams reeds zeer lang bestaan heeft, en daardoor zeer ingeworteld is; in dergelijke gevallen kan de Homeopathie het soms noodig vinden, de uitwendige behandeling te laten volgen, of ook beide, de uit- en inwendige, met elkander te verbinden, zoo als dit b. v. het geval is in vele boosaardige uitslagen en zweren; hierbij is echter naar de homeopathische theorie de hoogste voorzigtigheid noodig, en dit moet zelfs in de schijnbaar nietsbeduidende gevallen aan de beoordeeling van den arts overgelaten worden.

Dat genezingen van ziekten naar de homeopathische wijze bewerkt kunnen worden, zeggen de Homeopathen, vermoedden reeds de artsen van den vroegeren en van den vroegsten tijd, alleen bedienen

den zij zich ter benoeming dezer wijze van genezen niet van het grieksche woord Homeopathie, en *Hippocrates* moet in een van zijne oudste boeken opgeven, dat braken door kunstig verwekt braken genezen wordt. Dr. *Hahnemann* heeft zelfs eene menigte van homeopathische genezingen van den ouden tijd in zijne werken aangevoerd, en, zeggen zij, men kon zeer vele voorbeelden van homeopathische genezingen uit den voortijd aanhalen die meestal daardoor bewerkstelligd werden, dat artsen in wanhopige gevallen waartegen zij reeds alle middelen, die zij naar de bestaande regelen der geneeskunst aanwenden konden, te vergeefs uitgeput hadden, eindelijk er toe overgingen middelen aan te wenden, die naar de gewone gevoelens, hier in het geheel niet op hunne plaats waren, en echter toch tegen vermoeden de ziekte spoedig genazen, omdat zij op zich zelve eene dergelijke ziekte verwekken konden. Maar wij behoeven niet in de vroegere geschiedenis terug te gaan om voorbeelden van homeopathische genezingen op te zoeken; ook in onze tijden worden dezelve, ofschoon zonder het te weten, verrigt. Het is bekend, dat de kina het zekerste geneesmiddel is in zekere soort van zwakte, bijzonder in die, welke na zwaar bloedverlies, na aanhoudend sterk zweeten en na andere uitputtingen volgt; alle artsen gebruiken in dergelijke gevallen de kina veel en met goed gevolg, maar dit zou niet kunnen geschieden wanneer de kinabast bij gezonden niet eene dergelijke zwakte kon verwekken als die is, welke er door genezen wordt.

De genezing van de *schurft* door zwavel geschiedt alleen op de homeopathische wijze, daar de zwavel bij gezonden eenen uitslag voortbrengt veel overeenkomst hebbende met schurft, waarvan, zeggen de Homeopathen, men zich dikwijls overtuigen kan na het gebruik van zwavelbaden. De *belladonna*, dit, door *Hahnemann* aanbevolene en door de ondervinding gestaafde, preservatief tegen de purperkoorts, verhoedt deze ziekte alleen daardoor, dat zij bij gezonden eenen dergelijken toestand veroorzaakt; en alleen aan de ontdekking der Homeopathie, en aan de proefnemingen met geneesmiddelen aan gezonden hebben wij de kennis van dit voortreffelijk behoedmiddel tegen eene in hare gevolgen zoo dikwerf verderfelijke ziekte te danken. De algemeen bekende behoedende kracht der koepokinenting tegen de kinderziekte, door de inenting der koepokstof, zou de kinderziekte niet tegenhouden, indien de koepokstof in het menschelijk ligchaam niet eene ziekte zeer naar deze gelijkende voortbragt, waardoor de neiging van het ligchaam, om van die ziekte besmet te worden, uitgedelgd wordt. Wij zien dus, zegt de Homeopathie, dat juist die geneesmiddelen, welke algemeen als specifiek (dat is voor eene ziekte in het bijzonder voegende en dezelve zeker genezende) bekend zijn, op de homeopathische wijze genezen, en dit moest reeds een teeken voor elken arts zijn, dat ook andere ziekten in de homeopathische aanwending der geneesmiddelen zekere hulp vinden konden, zelfs wanneer veelvuldige ervaringen

in

in de Homeopathie dit niet voldoende bewezen hadden.

De tijd zal leeren en rigten. — Vrijheid in het denken, vrijheid in de wetenschappen is ons hoogste palladium en moet het blijven zoo wij vorderen zullen. Geene alleenheersching kan hier gelden, slechts beproeving en ondervinding, voor- en tegenspraak, voortgezet, vrijmoedig onderzoek, en de tijd kunnen en zullen eindelijk zeker het ware van het valsche, het bruikbare van het onbruikbare afscheiden.

Bij het ter perse leggen lees ik juist in den *Allgemeinen Anzeiger und der National Zeitung der Deutschen* een artikel uit *Leipzig*, van den volgende inhoud: « In de homeopathische genees- en onderwijs-inrigting hier den 22 Januarij dezes jaars met koninklijke vergunning in de Frederiks-voorstad geopend, zijn van den 24 Januarij tot den 28 Februarij twintig zieken behandeld en verpleegd geworden. Negen dezer zijn als genezen vertrokken, waarvan de meesten zwaar ziek, naar het oordeel van bekwame, onpartijdige artsen buitengewoon spoedig genezen waren. Een zieke, welke in de laatste periode aan pokken bezweek, die van den beginne af aan door alle tegenwoordige artsen voor zeer boosaardig verklaard werden, diende slechts tot een bewijs dat de Homeopathie in ongeneeslijke gevallen volstrekt niet achter ligt bij de vorige theo-

H

riën,

riën, daar zijn bedgenoot, die eerst na hem door dezelfde kwaal aangetast en alleopathisch behandeld werd, reeds *drie* dagen voor hem, dus in eene vroegere periode aan dezelve overleden was. Van den eersten tot den laatsten Februarij werden buitendien 104 anderen, uit de stad en omstreken aan chronische ziekten lijdende, van geneesmiddelen en dienstige diëtische voorschriften voorzien. Slechts één was er onder de 104, die als verspieder kwam, en het in de inrigting ontvangene poeder tegen zijne, welligt slechts voorgewende, inwendige ongesteldheid aan de apothekers overleverde, die daarop eene geregtelijke aanklagt gegrond hebben tegen de inrigting, als zelve medicijnen uitdeelende. — Daar de inrigting de medicijnen uit de apotheek van *A. Otto* te Rölha verkrijgt, die de zekerste en goedkoopste homeopathische geneesmiddelen bereidt, en zij dezelve voor niets uitreikt, zoo hield zij zich verzekerd in geval van vervolging, geene landswetten overtreden te hebben.

Jammer, dat deze, voor de armen zoo gewenschte, en ter bevordering der wetenschappen opgerigte, inrigting, nu reeds door vele studerenden en (meestal vreemde) geneesheeren ter kennisneming van het praktikale der Homeopathie benuttigd, tot nu toe slechts berust op het fonds door vrienden der Homeopathie bijeengebragt, op de voortdurende vrijwillige bijdragen van menschevrienden zoo binnen als buiten 's lands en op de opoffering der bestnrende artsen, die zonder belooning moeite en tijd aan dezelve besteden. Want niet de minste onder-

dersteuning heeft zij tot nu toe ontvangen van het plaatselijk bestuur, dat anders zoo vaderlijk voor de armen en voor het gemeene welzijn zorgt..... Mogten de ondernemers, zoo luidt het berigt verder, van deze inrigting, die reeds de liefde der onbemiddelden en der vrienden van wetenschap verworven heeft, niet moede worden dezelve te onderhouden en te volmaken. Mogt het hun gelukken de tegenwerking hunner talrijke en vermogende tegenstanders even zoo te wederstaan, als de twijfelingen, die zelfs van vrienden der nieuwe geneeswijze voortkwamen, waartegen zij rustig slechts daden heeft doen spreken.

EINDE.

INHOUD.

IETS OVER DE HOMEOPATHIE. Bl. 1.

OVER DEN INVLOED DER HOMEOPATHIE
OP DE VERSCHILLENDE TAKKEN DER
GANSCHЕ GENEESKUNST, EN OVER HET
DIËET DAT DE ZIEKE GEDURENDE DE
HOMEOPATHISCHE BEHANDELING HOU-
DEN MOET. — 35.

DE HOMEOPATHIE BEDIENТ ZICH NIET
VAN BLOEDAFTAPPINGEN NAAR DE
TOT NU TOE BESTAANDE VERORDE-
NINGEN DER GENEESKUNST. . . . — 60.

OVER DE WERKING DER HOMEOPATISCHE
ARTSENIJEN. — 77.

